

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

*N:r 2
Febr.
1944.*

Pris 50 öre

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

Huvudkontor i Jönköping.

BRAND-, ANSVARIGHETS-, CYKEL-, GLAS-, INBROTTS-, OLYCKSFALLS- OCH SJUK-, VATTENLEDNINGSSKADEFÖRSÄKRING

samt de kombinerade försäkringsformerna

Fastighets- & Villaägareförsäkring

Våra ombud återfinnas lättast i
RIKSTELEFONKATALOGEN

— Blå delens första sida —

ARBOGA

TRÄVAROR

hyvlade och ohyvlade av alla dimensioner
Furu-Plywood, Takpapp, Torr Ved av
alla kvaliteter — såväl hel som sågad.

Billigaste priser

Arboga Trävaruaffär

(ÅLUND & C:o) - Tel. 441 och 341

BODEN

BJÖRKBOMS

FINBAGERI och CAFÉ

Kungsgat. 10 BODEN. Tel. 598

Rymliga och trevliga lokaler
Beställningar emottagas
Begravningar arrangeras

ALLT FOTOGRAFISKT

i bästa utförande från

HANSSONS EFTR., Drottninggatan 27,
BODEN Telefon 27 78

Zeiss-Ikon-kameror och Film

HEDENBRONS KAFÉ

rekommenderas vid utflykter och
promenader

Gott kaffe — Hembakat bröd

Telefon 23 57 — BODEN

GUNHILD ISAKSSONS

DAMFRISERING

Telefon 11 49.

YRKESKICKLIG PERSONAL
alltid till Eder tjänst.

BORÅS OCH SÖDRA ÄLVSBOGSLÄN

Axel Högberg — Rörläggarfirma

Utför: Värme- och Sanitetsanläggningar
av alla slag, Ång-, Kok- och Tvättanläggningar. Program och kostnadsförslag
på begäran. Tel. bost. 121 54, förråd
Magasinsgatan 131 32

AXEL HEDLUNDS Måleriaffär

Engelbrektsg. 7 — BORÅS

Telefon 132 42

Införda kostnadsförslag!

BORÅS OCH SÖDRA ÄLVSBOGSLÄN

RÖR- & -SANITET, Kinna

Tel. 104 05 Klaesson & Son Tel. 104 05

Utför nyanläggningar, omläggningar,
reparationer och undersökningar för
vatten, ventilation och sanitet.

Anbud lämnas kostnadsfritt på begäran.

Säljer all modernaste materiel inom
branschen.

A.-B. BREDIN & C:O - KINNA

Värme- och Sanitära anläggningar

utföras fackmässigt under garanti

Telefon 323.

FÖR DET MODERNA HEMMET

Gör ett besök på vår utställning! Där
kommer Ni alldeles säkert att få en hel
mängd goda uppslag för Ert hems
möblering.

SKENE MÖBELAFFÄR

Telefon 401 27

FALUN

A WIKLUND Konsthandel & Ramaffär

Åsgatan 23 — FALUN — Telefon 639

PRESENTKORT

Etsningar, Oljemålningar m. m. av fram-
stående konstnärer. Keramik, Byster, Fo-
tografiramar, Fönsterglas, Spegelglas,
Bilrutor o. Ramlister försäljas i parti o.
minut. Inramningar - Glasinsättningar,
Förgyllningar - Blyinfattningar

— Att ni kysser min fru skulle jag
möjligen kunna smälta — men att ni rö-
ker mina cigarrer tolererar jag inte!

GÄLLIVARE

O. H. LUNDKVISTS

Charkuterifabriks

välsmakande och kvalitativt förnämliga
produkter rekommenderas

GÄLLIVARE

Telefon 135

GÄVLE

ALLA

BIL- O. MOTORREPARATIONER

SÖDERLUND & LINDSTRÖM

GÄVLE Tel. 73 20, växel.

C. HÄNSCH Eftr.

— ERIK JOHANSSON —

GLASMÄSTERI - RAMAFFÄR

S. Kungsgatan 21 Telefon 636

— G Ä V L E —

J. HEDMANS
LITOGRAFISKA TRYCKERI

Eftr. LISA KRUSE

Spec.: Reklam-, Emballagestryck m. m.
Box 690 A — GÄVLE 1 — Tel. 28 92

BETALD ANNONSPLATS

Praktiska Byggnadsaktiebolaget

Hamntorget 1 GÄVLE Telefon 29 68

Utför allt inom branschen

Införda offert

GEFLE METALLGJUTERI

Sven G. Dahlqvist

Sikviksgatan 2 — Gefle — Telefon 44 99

Utför metallgjutgods i alla rödgodsle-
gningar, i styckevikter upp till 600 kg. —
Lagerbussningar alltid i lager.

BEGÄR OFFERT.

Skydda de friska
genom att effektivt
hjälpa de sjuka!

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

FEBR. 1944

Utkommer en
gång i månaden
7:de årgången

Redaktör och ansvarig utgivare:
JOHANNES SANDRÉN

Kocksgatan 15, Stockholm
Telefon 41 39 99 Postgiro 15 44 20

Ägare:
DE LUNGSJUKAS RIKSFÖRBUND

Personalbristen vid sanatorierna

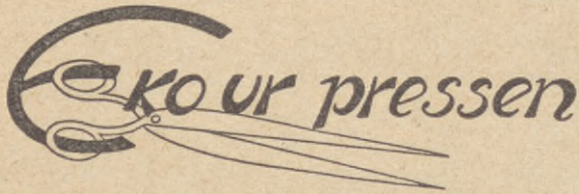
Personalbristen vid landets sjukhus och sanatorier har nu nått en sådan omfattning att den tenderar bli ett allvarligt folkhälsoproblem. Redan i somras måste Sandträsk och Högbö sanatorier stänga hela avdelningar av brist på sjukvårdsbiträden, i december stängde huvudstadens största tuberkulossjukhus, Söderby, en kvinnlig avdelning och nyligen har meddelats att ännu en avdelning på 32 platser, denna gång en manlig, måst stängas på Söderby emedan personal till densamma ej stått att uppbringa. På S:t Görans sjukhus har en ny färdigställd avdelning för medicinsk tuberkulos ej kunnat öppnas av samma anledning. I hela landet lär sammanlagt 650 sjukvårdsbiträdesbefattningar stå vakanta, och vakansernas antal synes tyvärr öka alltmer.

Läget är således i närvarande stund mycket allvarligt. Brist på sjukvårdspersonal betyder minskade möjligheter för samhället att lämna de sjuka den vård de behöva, och inte minst när det gäller de lungsjuka kan detta medföra svåra konsekvenser. Det betyder inte bara risk för den enskildes liv och hälsa, det kan också betyda en fara för de friska i samhället genom ökad tuberkulofrekvens, ökade smittorisker. Ty ingen vill väl förneka att tuberkulofrekvensen — vilken f. ö. just under kristider brukar visa stor labilitet — hållits nere främst tack vare den högklassiga tuberkulovården, möjligheten att lämna den lungsjuke snar och effektiv sjukhusvård. Även den förebyggande vården, tuberkulosuppspårande, skärmbildsundersökningar o. s. v. har betytt mycket i kampen mot tuberkulosen, men man måste fråga sig om det egentligen tjänar någonting till att uppspåra nya tuberkulosfall, om dessa på grund av bristande vårdmöjligheter måste lämnas åt sitt öde.

Därför måste frågan om personalbristen vid landets sanatorier och sjukhus lösas omedelbart och till varje pris. Det har rekommenderats utredningar i denna

fråga. De fylla intet som helst behov. Varje sanatorie-läkare och varje husmor vet redan av lång och bitter erfarenhet orsakerna till personalflykten från sjukhusen. I nio fall på tio beror den på avlöningsförhållanden eller på vantrivsel av ett eller annat slag. Sjukvårdsbiträdena, särskilt i landsorten, ha i förhållande till sin arbetsbörda, till arbetets art och i förhållande till många andra kvinnliga yrken av liknande slag dåligt betalt. Därtill kommer att många sanatorier — Sandträsk t. ex. — ligga avsidet och isolerade. Där bjudes ingen eller ringa möjlighet till förströelse och omväxling, avstånden till närmaste "nöjescentrum" är alltför långt. Man kan inte klandra unga flickor, om de under sådana omständigheter finna tillvaron trist och söka sig till städer eller orter, där mera omväxling bjudes. Här är inte fråga om annat än den omdebatterade "flykten från landsbygden", och skall man i ett fall sådant som detta kunna förhindra den finns f. n. bara den möjligheten att genom högre löner och förbättrade bostads- och fritidsförhållanden kompensera vederbörande för stadens bekvämligheter och förströelser. Det hjälper inte ens att lamentera över ungdomens, speciellt den kvinnliga ungdomens, nöjeslystnad, ytlighet och bristande allvar inför "kallet"! Ty — det må för en gångs skull sägas rent ut: klostermentaliteten i svensk sjukvård, som ännu på en del håll gör sig bred, bör vädras ut. Man bör göra klart för sig att nutidens unga kvinna, som ägnar sig åt sjukvården, inte gör det av någon sorts "kallelse" utan främst betraktar sig som en yrkeskvinna, som har rätt att begära arbetslön och arbetsglädje.

Vad personalproblemet på Söderby beträffar är det en sedan länge känd sak, att Söderby sjukhus ifråga om både trivsel och hygien lämnar en hel del övrigt att önska. Det är säkert inte bara patienterna som vantrivas med de dåliga lokalförhållandena — Söderby, landets största tuberkulossjukhus saknar t. ex. matsal

DET ÄR DE LUNGSJUKA, SOM BLI LIDANDE PÅ PLATSBRISTEN

framhåller d:r Göran Holm vid lasarettet i Oskarshamn i en intervju i D. N. med anledning av personalbristen vid sanatorierna, och fortsätter:

Våra sanatorier för lungsjuka och tbc-vårdanstalter av annan natur börjar så smått att avfolkas. Byggnaderna har uppförts med ibland mycket stora kostnader, kännbara på skattsedlarna. Nu avfolkas dessa dyrbara anläggningar delvis, men märk väl, ej av den orsak som skulle varit mycket glädjande, en minskad sjukdomsfrekvens och ett minskat vårdbehov. Tvärtom, ett avsevärt antal av de vid bl. a. skärmbildsfotograferingarna antråfade fallen väntar i hemmen på sanatorievård. Skärmbildsfotograferingen var ju i och för sig ett stort framsteg, och rätt ledd kommer den säkerligen att visa sig vara en välsignelse för samhället. Men just nu innebär dess resultat en ökad påkänning på sanatoriernas prestationsförmåga. Vid samma tillfälle minskas de tillgängliga vårdplatserna genom att personalbristen tvingar till stängning av befintliga avdelningar eller hindrar öppnandet av redan beslutade sådana. Detta kan inte vara lämpligt. En lekman utrustad med en normal portion kritiskt sinne bör ju för övrigt på egen hand kunna förstå att det är något galet, galet både med platsreduktionen och med uppgiften att vården av de sjuka ej far illa av denna minskning av antalet vårdplatser. Han måste säga sig:

Här har i decennier av kunniga och hängivna läkare predikats om och om igen att A och O i tbc-vården är tidig diagnos och tidig behandling, och nu förkunnas det plötsligt något som innebär att det inte gör något om man får vänta längre på inträde på sanatorierna.

Detta är inte agitation för panik, slutar d:r Holm, det är upplysning om att det är galet nu och att de sjuka får sitta emellan. Det går att ändra på detta missförhållande, som redan fått bestå alltför länge, och det är med kloka och kraftiga tag det skall ändras.

Vi instämna livligt.

för patienterna, som få intaga sina måltider i korridorerna, där toaletter och sköljrum äro belägna och där det inte är ovanligt att man passerar middagsbordet med ett stickbäcken. Det är bara den skillnaden att personalen frivilligt kan fly denna miljö medan patienterna få finna sig i att stanna kvar. Tills de bli utkastade på grund av personalbrist. Det är sannerligen inte rekommenderande för Stockholms stad att kunna uppvisa landets otidsenligaste tuberkulossjukhus.

Allt detta är till syvende och sist ekonomiska problem, som måste lösas, om personalfrågan skall kunna lösas. Vi ha inte råd till malplacerad sparsamhet, när det gäller folkhälsan; dylik sparsamhet blir i det långa loppet ett fruktansvärt slöseri.

J. S—n.

Inventering av vissa kategorier partiellt arbetsföra. På uppdrag av socialministern har blindvårdskonsulent K. Montan verkställt en inventering av vissa kategorier partiellt arbetsföra. Vad angår arbetsföra blinda i landet har man lagt upp ett register, som f. n. upptar 2,016 personer. Arbetsnämnden för blinda redovisar 5,134 personer i olika åldrar. Antalet blinda som i föl uppbar blindhetsersättning var nära 3,200.

Sifferuppgifterna angående antalet döva i landet äro ytterst torftiga. Det uppges, att det skall finnas c:a 50,000 personer med allvarligare hörselnedsättning, men siffran grundar sig endast på uppskattning. Folkräkningarna ha inte registrerat döva. Antalet personer, som ha hörselapparater, kan uppskattas till mellan 8,000 och 10,000. Ännu har man inte kommit därhän, att man med samma lätthet kan förbättra hörseln med hörselapparat, som man med glasögonen kan förbättra synen. Ifråga om antalet dövstumma ha dessa vid folkräkning redovisats till 5,337, varvid framgått, att lytet har sin största utbredning i Norr- och Västerbottens, Kronobergs, Gotlands, Blekinge och Kopparbergs län.

Antalet vanföra i landet uppskattades vid 1930 års folkräkning till över 67,000. De kända tbc-fallen voro vid 1943 års ingång enligt dispensärernas uppgifter 88,165, av vilka c:a 55,000 fall avsågo lungtbc.

Med ledning av de folkräkningar, som verkställdes vid mitten av 1930-talet, skulle antalet helt arbetsoförmögna inom åldersgrupperna 16—66 år vara c:a 102,000 och de delvis arbetsoförmögna inemot 210,000.

När det gäller kroniskt sjuka finnas inga säkra uppgifter att få. Antalet sockersjuka uppskattas till 12,000—15,000 och antalet reumatiker till 40,000—50,000. Antalet personer, som i svensk försvarsberedskap ådragit sig invaliditet uppgår till c:a 5,000. Personer till detta antal uppbära nämligen på grund av sjukdom eller olycksfall i beredskapstjänst invalidersättning från riksförsäkringsanstalten, därav större delen för lätta skador.

Pensionsstyrelsen om eftervårdsfrågan. Pensionsstyrelsen tillstyrker hos regeringen bifall till den av Uppsala läns konvalescentförening gjorda framställningen om skyndsamt behandling av frågan om de tuberkulösa eftervård.

Styrelsen erinrar om att den 1940 föreslog regeringen vidtagna lämpliga åtgärder för beredande av anställning hos statliga institutioner och andra offentliga inrättningar åt personer, som på grund av tuberkulos ha nedsatt arbetskraft.

Föreningen har i sin hemställan framhållit bl. a. att frågan om rätten till folkpension för personer, lidande av tuberkulos, på senare tid bedömts strängare än förut. Denna uppfattning synes grunda sig på att pensionsstyrelsen under hösten 1943 till prövning förehaft frågan om invaliditetsbedömningen beträffande tuberkulösa personer. För de principer, som styrelsen tillämpar härutinnan, har styrelsen närmare redogjort i en cirkulärskrivelse till läkare vid dispensärer och tuberkulosanstalter.

Flera riksdagsmotioner i för de lungsjuka betydelsefulla frågor

Partiellt arbetsföra bör få anställning i statlig tjänst. ● Kostnadsfri sjukhusvård för lungtuberkulösa. ● Statsstipendier för korrespondensstudier åt patienter och konvalescenter. ● Kuratorsfrågan bör utredas.

Inte mindre än 692 motioner hade avlämnats till årets riksdag vid motionstidens utgång, därav 263 i första kammaren och 429 i andra. Bland dessa märkas flera motioner i för de lungsjuka betydelsefulla frågor.

Sålunda hemställer hr Gustafsson i Bogla (s) m. fl. att riksdagen beslutar om sådan ändring av villkoren för anställning i statlig tjänst att även s. k. partiellt arbetsföra kunna erhålla anställning.

I motionen heter det bl. a. att i diskussionen om de partiellt arbetsföra framhållits att exempelvis industrin skulle kunna i likhet med vad som skett i andra länder, anställa partiellt arbetsföra, invalider o. d. Det måste dock erkännas, att innan man kan fordra, att de privata företagen frångår principen om att anställa endast "fullvärdig" arbetskraft, måste samhället som sådant, alltså i första hand stat och kommun, föregå som exempel när det gäller anställandet av "icke fullgod" arbetskraft.

För närvarande är det ju så att för anställning i statliga och kommunala verk fordras s. k. friskintyg, d. v. s. att en person, som t. ex. lider av lungtuberkulos, men vars hälsotillstånd och arbetskapacitet är sådan, att han eller hon dock genom lämplig placering, kan utföra samma arbete som en frisk person, dock ej har möjlighet till att få ordinarie anställning.

De lungtuberkulösa böra ha kostnadsfri sjukhusvård, anser hr Akerström (s) m. fl., som i en motion anhåller att frågan utredes samt att kostnaderna för anstaltvården övertas av staten. Om alla dagavgifter skulle tas bort skulle anslagen till vårdanstalterna behöva ökas med något över 2 milj. kr. Denna merkostnad synes böra komma på staten.

Hrr Jonsson i Alsen, (s), Andersson i Alfredshem (s), Lundberg i Upsala (s) och Gustafsson i Bogla (s) motionera om att riksdagen måtte anslå 10,000 kr. till korrespondensstudier åt sanatoriepatienter och konvalescenter.

I motionen framhålles att frågan om sysselsättning av sanatoriernas patienter är ett såväl för dessa som för samhället viktigt problem. Hittills har detta på en del sanatorier och tuberkulosjukhus lösts på så sätt att en viss arbetsterapi tillämpats. Denna har bestått i att patienterna sysselsatts med en del arbete för sanatoriets räkning, såsom klistring av s. k. hostmasker, röntgenkuvert o. d., lagning av sjukhusets linne, trädgårdsarbete m. m.

Lyckligast vore emellertid om patienterna kunde beredas en sådan sysselsättning, som vore till nytta även efter sanatorievistelsen, alltså av mer eller mindre yrkesutbildande art. En sådan sysselsättning är studiearbetet. Det har visat sig att sedan De Lungsjukas Riksförbund genom rådgivning och ekonomiskt stöd åt studiecirklar inom de lungsjukas organisationer stimulerat studiearbetet har intresset för detsamma inte minst bland sanatoriernas patienter blivit mycket stort. Tyvärr har det

emellertid inte varit möjligt för Förbundet att lämna ekonomiskt stöd åt enskilda studier, vilka ju mestadels ske per korrespondens. Detta är så mycket beklagligare som många lungsjuka säkerligen, om de beredes tillfälle utnyttja sanatorie- och konvalescenstiden för dylika studier, lättare skulle kunna beredas arbetstillfällen efter sanatorievistelsen. Därför är frågan om hjälp till korrespondensstudier åt lungsjuka och konvalescenter även en samhällsfråga av betydelse, som staten borde lämna allt möjligt stöd. Lämpligt vore därför att riksdagen ställde ett belopp till sanatoriernas och dispensärernas förfogande för dylika studier och att härav efter prövning av resp. sanatorie- eller dispensärläkare utdelades stipendier åt lungsjuka.

Samma motionärer hemställa även om en utredning av frågan om anställande av kuratorer för de lungsjuka.

Det minnesrika året

I ett gammalt hus vid Paddgränden tändes en låga

Det minnesrika året 1844 öppnade en liten skara flanellevävar en kooperativ butik i ett gammalt hus vid Paddgränden i den engelska staden Rochdale. Det var några fattiga men i anden brinnande pionjärer, som därmed togo sin varuanskaffning i egna händer. Miljontals hem ha följt deras exempel.

● Kooperationens utveckling under ett århundrade från en anspråkslös begynnelse i bakgatornas skjul till ett storslaget framträdande i våra dagars hygieniska mönsterbutiker, varuhus och fabriker är berättelsen om vad som kan uträttas genom hängivet, pliktroget och oegennyttigt samarbete i småfolkets led.

Nordens kooperatörer ha i samverkan byggt LUMA-

fabriken, som brutit den internationella glödlampskartellens makt över prisbildningen. LUMA visar vägen för fortsatt internationell verksamhet efter kooperativa linjer. Redan nu ha LUMA-fabriker byggts i Norge och Skottland.

När kriget är slut, skall den kooperativa idén vara en fyrbåk, som visar vägen till fred, frihet och välstånd genom hennens fria samverkan.

Konsum/Kooperativa

Folkhögskolekursen på St. Ekebergs sanatorium.

*En form för studie- och bildningsarbete,
som lämpar sig väl vid sanatorierna*

En form av studier och bildningsarbete, som tycks lämpa sig särskilt väl vid våra sanatorier, är de s. k. flyttande folkhögskolekurserna. Vid St. Ekebergs i Skaraborgs län har, som tidigare i korthet omnämnts, en dylik kurs pågått under höstterminen. Tanken på en kurs vid läns-sanatoriet har förts fram av länets konvalescentförening, som tagit som sin uppgift att samverka med sanatoriet även i studiefrågor. Tack vare stor förståelse, ett intimt och mönstergillt samarbete mellan länets folkhögskolekursförening, sanatoriets överläkare och Skaraborgs läns folkhögskolas ledning och lärarpersonal, har kursen kunnat genomföras programenligt och givit ett gott resultat.

Kursen tog sin början den 12 oktober och har sedan pågått med två kursdagar i veckan. Sista föreläsningen hölls den 17 december. Varje gång har man samlats till två timmars föreläsning resp. praktiska övningar. Kursprogrammet har varit ganska omfattande. På grund härav har kursledningen med tanke på de speciella förhållandena fått inhämta särskilt tillstånd att utsträcka kursen betydligt utöver den för flyttande folkhögskolekurser i allmänhet stipulerade tiden. Kursbestyrelsen har bestått av överläkaren vid sanatoriet, dr. Jean Manfred, ordförande, rektor Per Dohlwitz vid Axvalls folkhögskola och konvalescentföreningens ordförande, hr Lennart Åberg, Skövde.

Ett intressant och väl avvägt kursprogram har bjudits deltagarna. "Svenska språket i tal och skrift" har behandlats under tre föreläsningar och fem övningskvällar. Ledare i detta ämne har varit fil. mag. Bengt Tiberg, Axvall. Under kursens senare del har rektor Per Dohlwitz haft tre dubbel-föreläsningar i "Svensk litteratur", vari några av våra mest kända och lästa författares verk behandlats. Redan inledningsvis ha åtta timmar ägnats åt ämnet "Föreningskunskap" under ledning av hr Lennart Åberg, Skövde. Helt naturligt ha en del sociala frågor, som äro av särskilt intresse för sanatoriepatienter, tagits upp under kursen. Om "Folkpensioneringen" har en föreläsning hållits av folkhögskolekursföreningens ordförande, landstingsman Carl Mattsson, Grästorp. Ordföranden i samarbetskommittén för de partiellt arbetsföra, ombudsman Erik Frithiof, Stockholm, behandlade i en dubbel-föreläsning ett för de flesta kursdeltagarna betydelsefullt spörsmål, nämligen "de partiellt arbetsföras problem". Vidare har en föreläsning i "Sjukassefrågan" förekommit, varvid Västgöta-Dals Centralsjuk-kassa ställt talare till förfogande. Kursplanen har även upptagit ämnet "Psykologi". Delämnena i detta intressanta kursavsnitt ha varit "Olika människouppfattningar" och "Ledare och ledda"; rektor Per Dohlwitz har svarat för dessa föreläsningar. Deltagarna ha med varmt intresse ägnat sig åt kursarbetet. I den mån arbete icke lagt hinder i vägen har sanatoriets personal tagit tillfället i akt att delta i kursen. Genom sanatoriets radioanläggning ha kursens föreläsningar kunnat följas även av de sängliggande patienterna.

Kursavslutning hölls den 18 december. Ett trevligt program hade åstadkommit av personal och elever vid Axvalls folkhögskola. Tal hölls av rektor Dohlwitz, som uttalade sin glädje och tillfredsställelse med kursen och önskade att det samarbete, som nu inlemts mellan två av landstingets inrättningar, folkhög-

Folkhögskolerektor Per Dohlwitz.

skolan och läns-sanatoriet, skulle fortsätta och utbyggas till båt-nad för alla parter. Rektor Dohlwitz gav uttryck för sin uppskattning av kursdeltagarnas intresse för arbetet. Detta har utan tvivel varit av stor betydelse för de enskilda deltagarna, som på detta sätt fått en god kontakt med det fria bildningsarbetet. Efter utskrivning från sanatoriet finns det möjlighet för var och en att söka kontakt med bildningsarbetet på resp. hemorter och kanske medverka till genomförande av folkhögskolekurser på olika platser. Ur programmet för kursavslutningen kan nämnas, att fil. lic. Nils Stålberg, Axvall, bidrog med vacker pianomusik och vidare spelade rektor Dohlwitz och lic. Stålberg såväl solo som duettstycken på fiol. Ett uppmärksammat inslag i programmet var en trevlig teaterpjäs, som förtjänstfullt framfördes av skolans elever under ledning och medverkan av fil. mag. Bengt Tiberg. Det var Ivar Oljelunds enaktare "Kärlek och jordbruk", som genom sina friska poänger och ett käckt framförande skördade ett livligt bifall från den fulltaliga publikens sida. Rektor Dohlwitz och fröken Elsa Johnson sjöngo några vackra duetter till pianoackompanjemang av lic. Stålberg.

Sanatoriets överläkare, dr. Manfred, talade avslutningsvis. Han uttryckte sin odelade glädje över kursens tillblivelse, att den kunnat samla så stort intresse bland patienter och personal och att resultatet av kursarbete och föreläsningar varit synnerligen tillfredsställande. Dr. Manfred riktade ord av uppskattning och erkänsla till länets konvalescentförening för det initiativ, som tagits från föreningens ledning för att få kursen till stånd. Vidare tackade dr. Manfred Axvallsskolans rektor, lärarekrafter och elever för deras uppoffrande arbete och nedlagda intresse för kursen. Till kursföreningens ordförande, landstingsman Mattsson, avsändes ett tacktelegram från kursavslutningen.

Genom god samverkan mellan sanatorieledning, de lungsjukas organisationer och folkhögskolekursföreningar skulle liknande

från FÖRBUNDSARBETET

SKARABORGS LÄNS KONVALESCENTFÖRENING HAR 400 MEDLEMMAR

Skaraborgs läns konvalescentförening hade den 9 jan. sitt första halvårsmöte, som förlagts till länssanatoriet på St. Ekeberg. Ett intressant och omväxlande program hade ordnats för den talrika publik, som infunnit sig. Föreningen räknar redan drygt 400 medlemmar.

Föreningens verksamhet under första halvåret har präglats av stor aktivitet. Efter den vällyckade socialvårdskursen, som hölls i Skövde under september i fjol, har föreningen vidare tagit initiativet till en uppmärksammas föreläsningsturné. Denna arrangeras i samverkan med länets största folkbildningsorganisation, ABF-distriktet. Under den gångna hösten ha sex föreläsningar varit anordnade och minst lika många platser stå i tur under vårterminen. Det är sanatoriets överläkare dr. Jean Manfred, som välvilligt ställt sin eminenta förmåga och stora sakkunskap till förfogande.

Efter hälsningsord av konvalescentföreningens ordförande, hr Lennart Åberg, Skövde, överlämnades ordet till dr. Manfred, som behandlade ett avsnitt ur en föreläsning om "Kampen mot tuberkulosen — ett socialt problem". Föredraget illustrerades med talrika ljusbilder, och tal. fick mottaga ett varmt bifall för sin intressanta framställning.

Om "Aktuella arbetsuppgifter" talade föreningens ordförande. Tidigare under dagen hade föreningsstyrelsen antagit en arbetsplan för ortsombuden ute i länet. Vidare fastställdes normer

för beviljande av ekonomiskt bidrag till medlemmar, som äro i behov av utbildning eller omskolning för mindre påfrestande yrken. Tack vare den stora förståelse, som visats föreningen från ett flertal organisationer i länet, vilka lämna sitt bistånd genom stödjande medlemskap, har det varit möjligt att ekonomiskt hjälpa medlemmar, som efter utskrivning från sanatorium ha att försöka återgå till förvärvslivet, oftast under helt nya betingelser. Det förtjänar nämnas, att föreningen just i dagarna upptagit underhandlingar med länsarbetsnämnden om ett speciellt system för registrering och inordning av arbetsökande, som äro partiellt arbetsföra.

ÖREBRO LÄNS PATIENTFÖRENING,

länsförening för lungsjuka har hållit möte i Folkets hus' B-sal, Örebro. Programmet upptog bl. a. rapport från Samarbetskommittén för partiellt arbetsföra samt rapport från Riksförbundets instruktionskurs i Bommersvik. Glädjande nog har föreningen äntligen fått vind i seglen, de sista mötena ha varit välbesökta och vid det nu hållna mötet var B-salen i det närmaste fullsatt. En bidragande orsak till att detta möte var så välbesökt torde väl vara det gedigna underhållningsprogram som bjöds efter själva mötesprogrammet. NOV:s ungdomsloge uppförde en vacker och stämningsfull Luciatablå. Vidare medverkade Melodiflickorna med sång samt Skoindustris amatörer med en revy, vilket allt belönades med välförtjänta applåder. Efter detta program bjöd Spelmanspojarna från Örebro på musikunderhållning.

Föreningen framför i detta sammanhang ett varmt tack till samtliga medverkande för den trevnad och underhållning som bjöds.

KONVALESCENTFÖRENING BILDAD I VÄSTERVIK

Efter föredrag av styrelseledamoten i De Lungsjukas Riksförbund Carl Hellström, Kalmar, bildades den 9 jan. i Västervik "Västerviks Konvalescentförening för tub-sjuka".

Till interimstyrelse valdes Henry Druid, ordf., Invald Axelson, kassör och sekreterare, Olle Karlsson, Helge Hagman, Inga-Lill Pettersson och Wänö Iserståhl.

kurser kunna anordnas på de flesta av landets sanatorier. För patienternas uppbyggelse och trevnad är det särskilt värdefullt, om tillfällen till studier och intellektuell verksamhet av detta angenäma slag kan beredas under sanatorievistelsen.

Låg.

Folkhögskolekurs på Målilla sanatorium

Under hösten 1943 har liksom under 1942 en folkhögskolekurs varit anordnad på Målilla sanatorium.

Kursen har tillkommit på initiativ av överläkaren dr. W. Mascher, lärarna vid Gamleby folkhögskola och Målilla Patienters Understödsförenings (MPU) studiekommitté.

Från Kalmar läns båda landsting har kursen mötts med förståelse och anslag har beviljats till kursens hållande.

Kursen har rönt det största intresse från både patienternas

och personalens sida. Patienterna ha mycket uppskattat detta tillfälle till studier. Här kan dessutom påpekas att studieintresset på sanatoriet under sista tiden märkbart ökat. Ett stort antal patienter studera på egen hand och ett flertal studiecirklar äro i gång. En bidragande orsak härtill torde med säkerhet vara den propaganda, som MPU:s studiekommitté fört och de bidrag, som beviljats ur studiekassan. Studiekommittén har överenskommit med olika korrespondensinstitut om en del lättnader i form av billigare studier för obemedlade sanatoriepatienter.

Programmet för folkhögskolekursen har omfattat följande föreläsningar: Stilarter och språkriktighetsregler, Svensk nationell diktning, Modern världshistoria och Handelslära. En föreläsning i samband med musikillustrationer betitlad Några stora musiker har också hållits.

Meningen är att under våren 1944 ytterligare föreläsningar över ämnena Socialvård samt Världsvälden och kolonier skola hållas.

XIX.

Den ryska livssorgens diktare

Semjon Jakovlevitsj Nadson hade allt igenom en glädjefattig och besvärlig levnad. Tidigt lärde han känna livets grymhet, och sorgen kom i hans väg ännu medan han var ett barn. Dessutom plågades han större delen av sitt alltför korta liv av en tärande sjukdom.

Semjon, eller som han kallades av sina närmaste, Senja, föddes i Petersburg år 1862. Hans far, som var av judisk härkomst, gjorde självmord i ett anfall av sinnesförvirring. Senja var då endast två år gammal. Hans mor, som beskrives ha varit en ovanligt själsfin kvinna och som härstammade från en rysk adelssläkt, försökte hålla ihop hemmet och den lilla familjekretsen, som förutom sonen bestod av en dotter samt en gammal tjänstekvinna. Senjas moder var lärarinna, men förmodligen hade hon svårt att utöva sitt yrke och samtidigt ha sina barn att tänka på. Dessutom var hon långt ifrån stark.

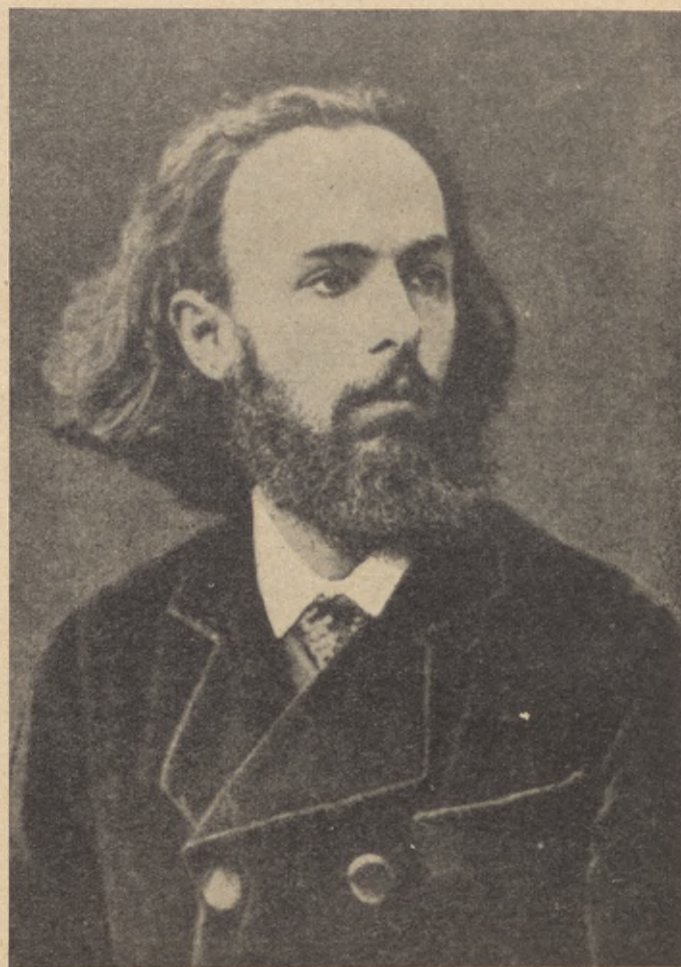
Under dessa Senjas första barnår bodde man i en gammal gårdsflygel i Kijeff, där i våra dagar storkriget rasar. I alla fönster hade man blommor och i övrigt var det väl också så nätt och vackert som man med små medel kunde åstadkomma. Detta framhåller också Nadson själv, var hans lyckligaste tid. Och han har tecknat ned sina minnesbilder, från den gamla gårdsflygeln i Kijeff, i betagande och sköna dikter.

Nöden var ingen okänd gäst i Senjas hem, och modern såg sig därför slutligen nödsakad att ta plats som hushållerska och hemlärarinna hos en familj strax utanför staden. För Senja, som liksom modern hade klent bröst, var denna landsvistelse mycket välgörande. Han var då omkring sju år, men beskrives som ett brådmoget barn. Som sagt, landet var bra för honom. Enda felet var, att vistelsen blev av så kort varaktighet. Hans mor måste av någon anledning rätt snart lämna sin plats, varefter man styrde kosan till Petersburg, där man hade förmögna släktingar. I Petersburg sattes Senja i skola, och han fick beröm för sin lättighet, att tillägna sig kunskaperna. Det var en förskola till gymnasium, och förmodligen hade man tänkt sig, att han så småningom skulle gå den lärda vägen.

Men ödet hade bestämt annorlunda. Modern, sjuk och överanstängd av hårt arbete och otaliga bekymmer, orkade inte längre försörja sina barn. Dessutom var hon för stolt att be släkten om hjälp. Förmodligen hade hon tidigare blivit förödmjukad i sin fattigdom. Vare därmed hur som helst. Då hon nu träffade en man som bad om hennes hand, sade hon ja för barnens skull. Kort därefter reste man på nytt till Kijeff.

Äktenskapet blev inte av någon lång varaktighet. Redan en kort tid efter brölloppet fick nämligen mannen ett anfall av sinnesförvirring, varunder han gjorde självmord.

Senjas mor grät nätterna igenom. Hon försökte finna en ut-

Semjon Jakovlevitsj Nadson.

väg ur svårigheterna, men förgäves. Hennes lungsjukdom tog nu också förnyad fart, och hostan höll Senja vaken mer än en natt. Slutligen måste den sjuka modern krypa till korset och resa till släkten i Petersburg. Efter ett stormigt släktemöte beslöt man, att barnen skulle sättas i skola, men på friplatser, som det fanns för medellösa. Den förtvivlade Senja blev sänd till ett militärgymnasium, en motsvarighet till vad som senare kallades kadettskolan, och hans syster fick friplats i ett institut för "välborna jungfrur", som det hette. Modern tog trots sin sjukdom plats som skollärlarinna.

Unge Nadson passade inte alls bland kadetterna. Han hade alltid haft en formlig skräck för allt militärt. Och inte blev denna känsla mindre därav att kamraterna från första dagen utsatte honom för den hjärtlösaste drift. Han var nämligen en tillbakadragen och blyg pojke, och sådant kan inte tolereras bland unga officersännen.

De enda ljuspunkterna under denna tid var permissionen, då han fick tillbringa några timmar i moderns närhet. Förhållandet mellan mor och son var alltid innerligt. Och varje söndagskväll, när han måste återvända till kadettskolan och sina plågoandar, var både han och modern fyllda av förtvivlan. En kväll kort före moderns död sökte han till och med ta sitt liv. Man kan därav förstå vidden av det lidande, som vistelsen på skolan innebar för honom.

Vid moderns död, han hade inte ens blivit kallad till hennes dödsbädd, när hans närmaste fruktat för avskedet

mellan mor och barn, gick han en lång tid omkring liksom bedövad, och det dröjde länge innan detta psykiska depressionstillstånd gick över.

Vid detta tillfälle, liksom vid allt svårt och bittert i hans liv, var Senjas enda förtrogne dagboken, i vilken han från sitt elvte år nedskrivit allting av betydelse. Denna dagbok blev föröfrigt sedermera ett värdefullt material vid bedömandet av Nadsons själsliv. Utan dagboken, skriver han på ett ställe, skulle det varit omöjligt att uthärda dessa år. De råa och hjärtlösa skämten, liksom föröfrigt hela andan bland kadetterna, var för den sensibla och vekhjärtade Nadson en daglig psykisk tortyr.

Då han längre fram kom upp i de högre klasserna förändrades visserligen kamraternas uppförande mot honom, han blev nu både aktad och beundrad, inte minst för sin lyriska talang, men han kunde dock aldrig lära sig att trivas med militärlivet.

Vid ett tillfälle när han låg sjuk, blev han på sjukstugan god vän med en fint bildad pojke, en yngre kadett vid namn Misja. Nadson var då femton år, och då han senare i Misjas hem lärde känna dennes syster, Natasja, blev han förälskad i henne och denna känsla delades även av henne. Det skulle säkerligen ha blivit ett par av de unga tu, Natasjas mor var nämligen också mycket vänligt stämd till den unge, föräldralöse kadetten, men döden kom emellan och kullkastade alla sådana planer. Natasja insjuknade hastigt i galopperande lungtuberkulos, och hennes mor följde henne snart, fullständigt nedbruten av sorg som hon var. Även vid detta tillfälle, liksom vid moderns död, fick Nadson inte tillfälle att ta ett sista farväl. Natasjas död kom förmodligen fullständigt oförberett.

Nadsons sorg var av det slag, som inte ens åren kan försona. Under hela sitt liv förblev han Natasja trogen, och sina samlade dikter, som utkom i fjorton upplagor och i över femtiotusen exemplar, tillägnade han henne. Han skrev även många skaldestycken till den älskade döda, och ett av dem finns översatt av Rafael Lindqvist och lyder sålunda:

Sov i ro, du min älskade unga,
blott i dödssömnen friden du får,
blott i döden din ögonfrans tunga
ej skall fälla besvikelsens tår.
Endast där ej ditt huvud det blonda
skall omsvävas av tivillets vampyr,
endast där ges ej oro och vända
eller sömnlösa natters tortyr.

Då han fått sina officersepåletter, den dag som för kadetterna i vanliga fall var en högtidsdag, skrev han dessa kortfattade rader i anteckningsboken: "Den 10 sept. 1882. Så är jag då officer. Ett hemlöst enslingsliv begynner, och fasa sammansnör mitt hjärta på tröskeln till detta liv". År 1882 blev föröfrigt betydelsefullt även i ett annat avseende. Nadson publicerade nämligen detta år sina första dikter i en litterär tidskrift. Debuten blev en omedelbar seger. Samtidens mest berömda skalders hälsade honom i sina kretsar, och i september samma år fick han ovationsartade hyllningar i ett förnämligt litterärt sällskap.

Men just i detta ögonblick var han längre från lyckan än någonsin. Hans bröstsjukdom hade alltmer förvärrats och det hjälpte inte, att han tog avsked från det militära och reste till södern för att läka sina sjuka lungor.

Fem år senare, nämligen 1887, blev han utsatt för ett skändligt angrepp av en viss Burenin i tidningen *Novoje Vremja*. Denna Burenin var känd som en riktig "giftorm", och angreppet på Nadson var en ren hämndakt. Nadson låg just då svårt sjuk i Jalta, och hans tillstånd förvärrades så hastigt genom

Kurator i Örebro för partiellt arbetsföra

Länsarbetsnämnden tillstyrker dylik befattning

Samarbetskommittén för de arbetsföra i Örebro län har hos arbetsmarknadskommissionen gjort en framställning om att vid arbetsförmedlingarna i Örebro och Karlskoga skall inrättas en särskild tjänst, vars innehavare huvudsakligen skall ha till uppgift att sprida upplysning om de partiella arbetsföras lämplighet för olika sysselsättningar, bistå vid yrkesutbildning och arbetsanskaffning samt i öfrigt söka tillvarata deras intressen.

Länsarbetsnämnden, som tagit del av framställningen, påpekar hos kommissionen att arbetsförmedlingen f. n. icke har tillräckliga möjligheter att effektivt betjäna denna grupp av arbets sökande och har redan principiellt uttalat sig för att en befattning som kurator för de partiellt arbetsföra borde inrättas hos arbetsförmedlingen i länet. Nämnden har emellertid varit mycket tveksam om en framställning i detta syfte f. n. borde göras till kommissionen med hänsyn till att hela frågan om de partiellt arbetsföras sysselsättningsproblem håller på att utredas av en av k. m:t tillsatt kommitté. Med hänsyn till vad samarbetskommittén framhållit har nämnden emellertid ansett sig nu böra hemställa att en kuratorsbefattning för de partiellt arbetsföra inrättas vid arbetsförmedlingen i Örebro så fort som möjligt.

Däremot anser sig nämnden icke f. n. böra biträda samarbetskommitténs yrkande om en liknande tjänst även vid arbetsförmedlingen i Karlskoga. Nämnden anser nämligen att man först bör vinna viss erfarenhet om hur arbetet för de partiellt arbetsföra skall kunna bedrivas och organiseras.

det skedda, att han strax därefter avled, efter att först ha genomlidit en ohyggligt svår döds kamp. Läkaren som skrev ut dödsattesten har till eftervärlden lämnat en skarp anklagelse mot Burenin, en anklagelse som inte kan tolkas på annat sätt än publicistiskt giftmord.

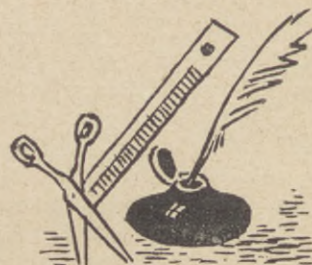
Då Nadson senare blivit förd till Petersburg och begravdes på Volkovokyrkogården, fick han emellertid så stora ärebetygelser som någon kung i diktens värld. Stora människoskaror följde honom till graven, och främst märkte man den studerande ungdomen, (Nadson kallades "Ynglingaskalden", han var ju inte mer än tjugofem år vid sin död), men även Petersburgs litterära spetsar återfanns i begravningståget. Och hela den ryska pressen, till och med de små distriktstidningarna, innehöll vackra nekrologer över "den ryska livssorgens lyriker". På universiteten liksom i de litterära sällskapen anordnades stora minnesfester till hans ära. Så slutade detta märkliga diktaröde. Och i dessa tider av rashat och grym förföljelse av ett värnlöst folk, kan det vara av särskilt stort intresse att ta del av judeskalden Nadsons levande och vackra lyrik.

Nej, säg mig ej om skalden, att han död är:
fast altaret är grusat — än dess eld dock glöder,
fast rosen bruten är — än doftar rosens krona,
fast lyran brusten är — ännu ackorden tona.

Emil Hagström.

Litteratur

BOKKRÖNIKA

GUNNAR THORSTENSON PIHL: TYSKLAND GÅR SISTA RONDEN. Albert Bonniers förlag. Pris 9:—.

Att svenska folket inte tröttnat att ta del av rapporterna från den speciella nutidsdramatikens centraler framgår av denna boks försäljnings-siffror, som bör ha kommit författaren att gnugga händerna. Pihls skildring av sina upplevelser som svensk korrespondent i Berlin under krigsåren utmärkes också av friskhet och personlig touche. Han har sett en hel del av spelet bakom kulisserna, tryckt mången partikoryfés hand. Hans skildring av det systematiska utrotningskriget mot judarna tillhör kanske det ohyggligaste i denna kusliga bok från ett rike, vars ledare nu stirrar fram mot Ragnarök. Men hur står det till med författarens förflutna som korrespondent till Sydsvenska Dagbladet?

GUSTAV HEDENVIND ERIKSSON: DET STORA RUSTHALLET. Albert Bonniers förlag. Pris 7:50.

Om Gustav Hedenvind-Erikssons insats i svensk 1900-talslitteratur kan meningen bara vara en: att den är sällsynt originell och betydelsefull. Hans stil är hans och ingen annans: underfundig, omständlig, ibland förlorande sig i saga och hävd, omspunnen av mystik och ändå klarvaket realistisk. "Det stora rusthållet" är en givande roman med motiv från Norrland, vars torpare, kolare och rallare denne författare så levande vetat att återge. Ingen skall ångra bekantskapen med denne genuine berättare.

GUSTAV SANDGREN: DAVID BLIR MÄNNISKA. Albert Bonniers förlag. Pris 7:50.

Sandgrens nya roman är historien om en ung människas utveckling. Den är, kan man säga, en bildningsroman, ty den handlar om hur en människa växer ut till en reflekterande, en självständigt tänkande individ. Huvudpersonen är en svensk pojke med ett starkt utvecklat oavhängighetsbehov. Han trivs inte i kollektivitet, han misstror samhället, flyr till naturen och kvinnan för att där finna lösningen av sina problem. Mot bokens tendens kan man kanske ha invändningar att resa, men man kan inte förneka den vilja till klarhet som uppbär berättelsen och den fina naturlyrik som genomströmmar den. Sandgren förfogar över en mjuk och genomskinlig stil. Han har en fin humor, ett vaket pionjärlyne, och han förmår alltid att intressera genom den intensitet varmed han går problemen och verklighetsstoffet in på livet.

WILLIAM FAULKNER: DE VILDE PALMER. DET ALLERHELLIGSTE. Atheneum. Köpenhamn.

Faulkner är efter Sherwood Anderson den store nydanaren i Amerikas unga litteratur: ingen, inte ens Hemingway, förfogar över hans oerhörda kraft och intensitet i skildringen av människor av det slag som Dostojevskij benämnde "onda andar". Det är ingen tillfällighet att Dostojevskij nämnes i samband med denne amerikanske författare; han har något av den store ryssens visionära kraft. Men han är svår att läsa på originalspråket. För dem som ändå vilja stifta bekantskap med honom — ingen svensk förläggare har hittills vågat utge något verk av Faulkner — är de

danska översättningarna av två av hans bästa romaner en tillgång. "Det Allerhelligste" — "Sanctuary" — är kanske Faulkners mästerprov: en skakande skildring av mänsklig bestialitet, en bok som den som en gång upplevt dess vitglödade scener aldrig glömmes.

AXEL ÖSTERBERG: SMÅ SMÅ ORD AV KÄRLEK . . .

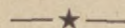
Axel Holmströms förlag. Pris 3:—

Axel Österberg, signaturen Kluck i Aftontidningen, är utan tvivel och tvekan en av våra fåtaliga satiriska verstalanger, slagfärdig och kvick i formuleringen, ideologiskt klartänt, överhuvud taget en stor tillgång i vår idylliska tid. Att läsa hans senaste samling aktuella vers är att få sig till livs en brygd, som säkert är rensande och nyttig. Det är ingen ringa versifikatorisk talang som format dessa gaddiga, alltid meningsfulla dikter. Stockholmsslangen tar han gärna i bruk och han gör det med stor effekt. Man kan bläddra var som helst i denna satiriska versalamancka och finna strofer som har den rätta slagkraften — läs exempelvis "Britta från Sverige", sid. 38, eller ta del av samlingens slutvinjett, "Stigande människovärde"!

OLA HANSSON: VALDA DIKTER. Urval och inledning av Hjalmar Gullberg. Tiden. Pris. 7:50.

Skulle Ola Hanssons lyrik för närvarande vara undanskymd — och vissa tecken har onekligen pekat i den riktningen — så har en stor orätt skett, en orätt som denna vackra volym, försedd med en fint karakteriserande inledning av Hjalmar Gullberg, borde kunna få ur världen. Många av de här sammanförda dikterna är mycket litet kända, därför att de tidigare endast varit tillgängliga i skrifter utgivna i små, numrerade upplagor. I detta urval får läsaren en imponerande bild av en stor svensk sångare, en oförliknelig naturlyriker, en gripande diktare av centrallyriska poem. Ola Hansson tillhör de få verkligt stora svenska skalderna — dessa Valda dikter erinra än en gång om det faktum.

Johannes Edfelt.

Centralsdispensären i Dingle efterlängtd. Verksamheten vid Svenshögens centralsdispensär har under fjolåret lidit genom de försämrade kommunikationerna, konstaterar dr. Erik Forsgren i Svenshögen i sin inspektionsberättelse till landstinget. Det har icke varit praktiskt genomförbart att anordna massundersökningar. Under nuvarande förhållanden blir det därför särskilt värdefullt att få till stånd centralsdispensären i Dingle, som beräknas kunna starta i år. Genom ambulatorisk massundersökning skulle det bli möjligt att övervinna de olägenheter, som kommunikationssvårigheterna medfört, och upptäcka de tub-fall, som f. n. undandraga sig upptäckt.

Tuberkulosbehandlingen under 40 år

Av Överläkare W. Holmboe, Mesnalien.

För den som under fyrtio år upplevat de skilda faserna och metoderna vid tuberkulosbehandlingen är det sagolikt att tänka tillbaka på hur rivande snabb utvecklingen har varit: Det är en saga där "Sorrig og glæde de vandrer tilhobe". Sorgerna ha måhända varit stora men glädjeämnena icke heller små. De unga läkare som nu utbilda sig till tuberkulosläkare ha nog hört talas och läst om dessa besvikelser och glädjeämnen, men upplevat dem ha de icke. Man har väl rätt att säga om dem, att de gå till dukat bord.

Då jag ombads att skriva om ett eller annat ämne, slog det mig, att jag här fått en kärkommen anledning att nedteckna något av det som försiggått under dessa år på detta område. Det blir ingen historisk utredning med årtal och källskrifter, bara ett litet kåseri: Sett och hört.

Instängd luft och punsch som "läkemedel".

Innan sanatoriebehandlingen kom i bruk här i Norge, var de tuberkulosas lott ingalunda lätt. Man kan knappast tala om någon behandling utöver den rent symptomatiska, som ej medförde någon lindring i deras många plågor.

De blevo antingen behandlade hemma, sorgfälligt skyddade mot allt som hette frisk luft. Dubbelfönster skyddade dem mot drag och kyla, frisk luft var livsfarlig. De fingo närande kost, såsom rimligt var med en sjukdom, där avmagringen var så påfallande. Alkoholhaltiga drycker hade då som annars ett gott renommé. Särskilt punschen åtnjöt anseende som läkemedel. Det var nu punschen icke, men som ett mycket populärt näringsmedel kunde den göra sin nytta.

Eller också skickades de sjuka ut på landet. Här voro de i regel överlämnade åt sig själva, utan ordentlig tillsyn. Att de ofta i ren okunnighet företogo sig ting som icke voro nyttiga för sjukdomen, säger sig självt.

De svårast sjuka behandlades på sjukhus. Här lågo de tillsammans med sjuka som ledo av andra sjukdomar. Någon isolering var det icke tal om. Ofta fingo de nog det intrycket, att de voro "vårdpatienter", som det icke var något att göra åt, de hade bara att vänta på sitt trista öde.

D:r Andvord pioniär för norsk sanatorievård.

Det var först vid sekelskiftet sanatoriebehandlingen kom i bruk här hemma i Norge. Men redan på 80-talet blev ett första försök gjort. Den kände tuberkulosläkaren d:r Andvord blev själv "skickad på landet" med en tuberkulos som efter tillfrisknande gjort sig påmind igen. Uppe i Valdres hittade han ett ställe, Gravdal, där de klimatiska förhållandena visade sig mycket tillfredsställande. Han fick ägaren att intressera sig för att ta emot folk med svaga lungor, som det hette. Ordet tuberkulos brukades ej. Diagnosen var lindrig lungspetskatarr eller "slem på lungorna".

Kurbehandlingen ordnades i överensstämmelse med den av Brehmer och Dettweiler införda behandlingen av de sjuka med liggkur ute i fria luften, sommar och vinter, omväxlande med

lämplig motion och till detta kraftig kost. Det lätt odiösa namnet Gravdal passade ej, varför det ändrades till Tonsåsen, som således, såvitt jag har mig bekant, är det första tuberkulossanatoriet i Norge. Det har varit både roande och intressant att höra d:r Andvord berätta om alla de hinder och besvärligheter han hade att bekämpa, innan allt gick i lås. Både läkare och den stora allmänheten betraktade det som en vanvettings tilltag att lägga de sjuka timvis ute i vinterkölden. Var mannen inte riktigt klok?

Men det skulle snart visa sig, att om han var galen, så fanns det många som hade lust att vara med på galenskapen. Ansökningarna till sanatoriet blevo så många, att de växte både ägaren och d:r Andvord över huvudet. En sådan tillströmning hade de icke berett sig på.

Och vad var det för slags sjuka som kommo? De små lungspetskatarrerna såg han föga till, men sjuka i långt mera framskridna stadier strömmade till. När de bara kommo till Tonsåsen, blevo de nog friska! Mycket liv var det inte i dem, när de äntligen kommo fram efter en 2 à 3 dagars strapatsrik resa, som vintertid bl. a. försiggick med hästskjuts uppefter hela Randsfjorden och vidare från Odnes till Tonsåsen. Det hände nog dessvärre, att några dogo innan de kommo fram eller strax efter ankomsten. Resultaten voro därför icke uppmuntrande under den första tiden.

Det verkar rent av groteskt, det som Andvord anförtrodde mig om denna första tid. Mat hade de ej till så många. De sjuka måste ta mat med sig, det blev rena rama knytkalaset, men det gick. Fordringarna voro icke så stora. Det hände en gång, att sanatoriets "allt i allo" skickades ned till Bruflat med 600 kr. som samlats ihop till mat. Nu tyckte mannen ifråga tydligen, att de sjuka inte hade nog underhållning, så resultatet blev, att han för de 600 kr. köpte ett piano, som han stolt kom hem med. Maten fick vänta.

Lyckligtvis dröjde det ej länge, förrän det blev ordning i tingen. Tonsåsen fick namn om sig att vara ett ställe, där de sjuka hade goda chanser att bli friska. Sedan vi vid sekelskiftet fått flera sanatorier byggda och inredda för bröstsjuka, blev Tonsåsen överflödigt och stängde år 1903 sina portar för tuberkulösa.

Heitmans tuberkulohem entusiasmerade Calmette.

Vi fingo Gjøsögården, Lyster, Mesnalien, Kornhaug och Granheim och icke att förglömma: vi fingo våra talrika tuberkulohem eller vårdhem som det hette på den tiden. De ha haft sin stora mission i kampen mot tuberkulosen. Det var särskilt den dåvarande överläkaren för tuberkulosen, d:r Heitman, som hade största äran av att dessa tuberkulohem på 25 à 30 sängar blevo byggda. Meningarna om nyttan av sådana små anstalter voro mycket delade, och han hade mycket motstånd att bekämpa. Men han gav icke upp.

På kongressen i Paris 1923 (24?) kunde han med stolthet meddela, att Norge hade fått ett stort antal sådana tuberkulos-

hem. Den bekante professor Calmette, som vi känna genom hans B.C.G.-vaccin, blev så förtjust då han hörde detta föredrag, att han flög upp som gubben i lådan (ursäktat uttrycket) och komplimenterade Heitman och tillfogade:

— Just sådana små sjukhus skulle vi ha i Frankrike!

Heitman glödde av stolthet, och det är inte fritt, att vi andra närvarande norrmän glödde litet, vi också.

Endast få ville bli sanatorieläkare.

Sanatoriebehandlingen är så känd av alla, att jag förbigår den i korthet. Den har blivit kritiserad och har mött mycket motstånd, även bland läkare. Men detta till trots bygges det ständigt nya sanatorier överallt och något betvivlande av att de varit en välsignelse för de sjuka kan det icke vara tal om.

Det var icke någon lätt sak för de unga läkarna på den tiden att bestämma sig för att gå sanatorievägen. Som oftast var det läkare, vilka själva varit sjuka, som valde denna bana. Tuberkulosen var ju en "motbjudande" sjukdom, och ingen kunde förstå, hur man kunde hålla ut som sanatorieläkare. Vi känna nog till historien om det kvickhuvad, som indelade läkarna i olika klasser efter deras större eller mindre värde. Som nummer ett kommo medicinarna för invärtes sjukdomar (troligen hörde han själv dit). Så kommo kirurgerna, öron- och ögonläkare och slutligen sanatorieläkare. Den enda tröst som stod oss till buds var att badläkare kommo ett nummer efter oss.

Det skall villigt medges, att särskilt spännande var arbetet knappast på tuberkulossanatorierna de första åren. Det bestod huvudsakligen i att undersöka de sjuka, ge dem goda råd och tillse, att de regelmässigt genomgingo sin kur. Det sista var icke så lätt. Lusten att skolka från kuren har alltid varit ett utpräglat drag hos patienterna, icke minst på den tiden då kuren ofta utsträcktes över både ett och två år. Enformigheten blev för stor. Det var därför helt naturligt att både de sjuka och läkarna hälsade varje nytt medel, som rekommenderades i kampen mot sjukdomen, med glädje. Det gav omväxling, och det skapade nytt hopp. Och nya medel var det ingen brist på.

Tuberkulinet gav negativt resultat.

Största förväntning ställde man till *tuberkulinbehandlingen*. Riktigt nog blev man snart på det klara med att tuberkulinet icke var det återställningsmedel, som det till att börja med ansågs vara. Men i flera år hade det sina hängivna anhängare, som menade sig kunna konstatera god nytta av medlet. Ständigt dök det upp ny tuberkuliner utöver Kochs ursprungliga gamla och nya tuberkulin. Vi fingo *Klebs'* och *Denys* tuberkulin, andra anbefalldes *Maraglianos* tuberkulin, envar höll på sitt, och det var svårt att få någon att erkänna, att alltsammans var samma sak på ett annat sätt. Injektionssprutan blev vårt viktigaste vapen, vi sprutade och sprutade. Doseringen var det icke så lätt att bli enig om. Det fanns två vägar att gå. Antingen gav man så stora doser, att det blev en uppblössning av det sjuka partiet i lungan, man sökte avsiktligt framkalla en aktivisering av detta sjuka parti. Det var en lek med elden, mycket farlig och helt oberäknelig. Här hemma var det knappast någon, som begagnade denna drastiska metod. De mera försiktiga började med så små doser att de närmast hade prägel av homeopati, begynnelsesdoser på 1/100,000 mg. tuberkulin med långsam stigning i doserna. Det gällde att till varje pris undgå reaktion. På det sättet hoppades man kunna göra den sjuke "tuberkulinfast". Här som alltid vid denna sjukdom, som ju i sig själv har en tendens till tillfrisknande, var det svårt att säga, om de förbättringar som inträdde berodde på tuberkulinet eller en spon-

tan förbättring. När vi nu efter alla dessa års försök göra upp räkenskapen för tuberkulinet, måste vi väl säga, att resultatet har varit negativt. Här hemma är det näppeligen någon som nu använder det.

Marmorek och Friedman gjorde fiasko.

En förhållandevis kortvarig blomstringstid hade det s. k. *Marmoreks* serum. Särskilt från svenskt håll rapporterades förbluffande verkningar av detta serum. Det blev också provat i någon utsträckning här hemma men snart övergivet. Icke bara därför att det icke höll något som helst av vad det lovat, utan också därför att det icke var helt ofarligt. Det gav upprepade gånger anledning till ett fenomen, som då ännu icke var klarlagt, s. k. serumchock. Den sjuke blev efter tredje eller fjärde insprutningen mörkblå i ansiktet, medvetlös, och tillståndet såg mycket hotande ut. Både läkare och patient miste hastigt nog lusten att fortsätta behandlingen.

Med allra största skepsis mottogos uppgifter från Tyskland om ett nytt tuberkulin, *Friedmans* sköldpaddsserum. Det publicerades uppseendeväckande artiklar om medlets fabulösa verkan. Friedman själv hämtades över till Amerika för att behandla en känd mångmiljonärs son. Resultatet blev plus minus noll och efter någon tid hörde man icke mera av vare sig Friedman eller sköldpaddsserumet.

Kanelsyra, metylenblått och guld i medikamenten.

Den medikamentala behandlingen av tuberkulosen är ett kapitel för sig. Vi tuberkulosläkare från den tiden tänka nog med litet blandade känslor tillbaka på alla de kemikalier vi använde. Det kan erinras om insprutningar med *kanelsyra* och *kakodylsyra*. Den sistnämnda hade ett visst berättigande så till vida som den innehöll arsenik, som från gammalt har ett gott namn om sig vid behandlingen av tuberkulos. Arsenik och tran var professor C. Boecks alfa och omega vid skrofler. Kakodylsyran fick samma öde som så många andra medel, den försvann från skådeplatsen.

Längre livstid har behandlingen med *metallsalter* haft. Nämnas kan *mangan*-behandlingen, den har huvudsakligen haft teoretisk betydelse och är nu skrinlagd. Så kom *kobber*-behandlingen i form av insprutningar med en förening av kobber och ett färgstoff, *metylenblått*. Jag skall icke säga något annat ont om behandlingen än att den var så smärtsam, att patienten snart frånbad sig vidare befattning med medlet. Insprutningen företogs i människokroppens mest köttiga del, och verkan var obeskrivlig. Den sjuke vred sig som en orm och uttryckte sig ofta i ordalag som icke skola återges här. Ett av offren gav följande beskrivning av behandlingen, för övrigt också illustrerad:

*Selv om tempen din er fin
med Fridman og tuberkulin
han dig sprøiter. Men det værste som kan hænde
er, naar han bruker noget tul
han kalder kobberoxydul,
han bereder dig saa smertefuld en ende.*

Och så kom guld.

Denna ädla metall hade prövats tidigare. Ett preparat, *krysolgan*, blev insprutat i huden i ganska minimala doser. Det har icke fått någon särskild utbredning i Norge. Däremot väckte det nya, av professor Mølgaard i Köpenhamn framställda *sanochrysinet* ett våldsamt uppseende.

(Forts. å sid 28)

Livet i en vattendroppe

Om man känner sig törstig och skruvar på vattenledningen för att läska sig, är det väl knappast någon som tänker på, att samtidigt som han stjälpur i sig det ena glaset efter det andra, sväljer han massor av mikroskopiska växter och djur och bakterier. Enligt vetenskapen finns det emellertid städer i Europa, vilkas dricksvatten är förhållandevis tätt "befolkat". Emellertid bör man inte därför avskräckas från att släcka sin törst med vatten. Enligt de hygieniska föreskrifterna, får ett gott dricksvatten som bekant inte innehålla några skadliga partiklar, och även de oskadliga bör i ett gram vatten betydligt understiga hundra. För att få begrepp om, hur mycket ett gram vatten är, kan upplysas, att en fingerborg rymmer ungefär 5 gram. Det är en ganska liten mängd, men även ett bra dricksvatten innehåller i ett gram 5—20 bakterier, vilket på en liter gör ungefär 100, varpå man ganska lätt kan räkna ut, hur många bakterier som följer med, när man dricker ur ett dricksglas, omfattande ungefär 1/8 liter vatten.

Detta gäller vattenledningsvattnet. På landet äro vattenledningarna ännu ganska sällsynta. Där öser man eller vevar sitt vatten ur brunnar, som äro nödörtigt skyddade med en stenplatta eller också alldeles öppna och oskyddade för bakterier av olika slag, mikroskopiskt små växter, infusorier, ägg från larver o. s. v. Antalet av en sådan vattenbefolkning kan lätt räknas ut, och man förvånas, när man finner, att en fingerborg sådant dricksvatten innehåller från 400 upp till 3,000 bakterier, 10—20 små nätta dvärgväxter av 1/50—1/150 millimeters storlek och lika många dvärgdjur. Emellertid är detta förhållande inte så förvånansvärt, isynnerhet inte, om på inte allt för långt avstånd från brunnarna äro belägna gödselstack och gödselbrunn.

Om dricksvattnet i vattenledningar och brunnar är tätt befolkat, så är detta i ännu högre grad fallet, när det gäller dammar och bäckar och andra små vattendrag. Vattnet i en damm visar som bekant under loppet av året mycket tydliga gröna eller gulbruna färger. Små färgade partiklar, som kan tänkas alstra färgen, äro endast sällan att se och i dagligt tal kallas denna företeelse vattenblom. Den vetenskapliga undersökningen har emellertid fastslagit, att huvudbeståndsdelen av "befolkningen" i dylika dammar består av de mest olikartade dvärgväxter. Men även talrika larver och infusorier förekommer bland dvärgväxterna, och ofta är det strid på liv och död mellan invånarna i en droppe vatten. Så mycket livligare bör det vara i en liter av samma vatten, vilken rymmer ungefär lika många växt- och djurorganismer som Europas och Amerikas invånarantal. Vill man ha hela mänsklighetens antal, nöjer sig motsvarande mängd mikroskopiska organismer med 3 liter av ifrågasvarande vatten.

De organismer, som det här är fråga om, ha en utomordentlig livsenergi. Trots att de till största delen endast bestå av en enda cell överstiger deras ämnesförbrukning betydligt de högre organismernas. Då de så oerhört tätt befolka vattnet, måste väldiga mängder av mineraliska och organiska ämnen stå dem till buds. Därför sörjer bl. a. ankor och gäss, i de fall de med sina färger och sin livliga underhållning liva upp dammarna och samtidigt med sin gödning ge näring åt övriga i vattnet levan-

de väsen. Även från många bondgårdar flyter näring i form av gödselvatten till dammarna. Skulle denna tillströmning upphöra, även om det endast var för tre eller fyra dagar, skulle dessa miljarder organismer inte längre ha tillräcklig näring utan måste dö ut. Deras liv räknas också endast efter dagar, och oavbrutet silar ett regn av lik från mygglarver och andra larver till botten, där de fastna i gyttjan och bilda ett illaluktande slamm, av vilket i sin tur miljoner djur, isynnerhet mygglarver leva. En del av de döda dvärgdjuren och dvärgväxterna bli således till föda för de överlevande invånarna i dammen, under det att de övriga genom bakteriernas verksamhet bli till beståndsdelar i slamm.

Även de mellan ängar och fält inbäddade höglands- och slättlandssjöarna ha ett ganska stort "invånarantal" att uppvisa, även om det inte sträcker sig till samma antal som i de ovan nämnda dammarna. Dessa höglands- och slättlandssjöar anses fruktbara, om de på ett gram vatten kunna uppvisa 5 000—10 000 organismer. Två gånger om året stiger emellertid antalet levande väsen betydligt i dessa vattendrag, nämligen vid våren och hösten. Men det finns även talrika vattendrag, som endast har

En urskog i en droppe vatten ur ett dike.

en "högsäsong", vilken varar från maj till november. Under de andra månaderna innehåller vattnet knappast en tredjedel av invånarantalet under högsäsongerna, beroende på tillgången till föda.

Förflytta vi oss till tropikerna med deras utpräglade regntid och torrperioder, så finner vi, att vattnet under den torra perioden är lika utarmat som det törstande landet. Men knappt har det första regnet kommit och marken börjat klädas i grönska förrän även i vattnet börjar utveckla sig en livlig växtlighet. När regntiden har nått sin höjdpunkt, så är även vattnet tätt befolkat av dvärgdjur och dvärgväxter, vilkas antal åter sjunker katastrofalt, när regntiden är över. Till de fruktbaraste och lyckligast lottade tropikområdena anses som bekant de stora malajiska öarna Java, Sumatra och Borneo höra. Till följd av värmen och de ständigt fallande varma regnen frodas växtvärlden med en sådan oerhörd yppighet, att man hos många växter med blotta ögat kan se hur mycket stjälken växer på en timme. Men det är inte endast växtligheten på land, som är fruktbar i dessa tropikområden. Enligt den vetenskapliga forskningen är vattnet lika fruktbart som landet i detta avseende. En kratersjö på 18 meters djup har uppvisa 250 000 organismer per gram. I en liter livnär sig och lever, fortplantas och dör alltså 250 miljoner organismer.

Från brunnar och vattenkranar ha vi nu kommit så långt som till de stora haven. Även här finns det fruktbara och ofruktbara områden, sådana som vimlar av organismer, och sådana som äro ganska fattiga i det avseendet. De förra ha i allmänhet grönfärgat vatten, de senare mörkt blått: blå är havens ödemarksfärg. Nord- och Östersjön höra till de bäst genomforskade haven. Även haven ha en vår- och höstsäsong. I Östersjön vid Kiel uppnås maximum under juni med 2760 organismer per gram. Höstsäsongens maximum är betydligt lägre med 1570 organismer per gram. Lika fruktbart som Nord- och Östersjöns vatten är Atlantiska Oceanens längs norska kusten. Emellertid, ju längre man kommer mot norr, och desto kallare vattnet blir, desto tätare blir dess befolkning. Har man kommit så långt som till polarhavet med dess iskalla vatten och glittrande isberg så långt ögat når, kan man med blotta ögat se hur fiskägg och milimeterlånga smådjur vimla i det grönaktiga vattnet.

Ställer man från Nordpolen resan till söder och sydpolen, ser man överallt på fastlandet, hur växtlighet och djurliv tilltar.

En art av polyp i 15,000 gångers förstoring.

Havsvattnet innehåller miljoner mikroorganismer som här ses 15,000 gånger förstörade.

Men ju längre man kommer från Nordpolen till Ekvatorn sjöledes, desto torftigare blir växtligheten i vattnet. I stället för de stora mängder underbara organismer som man hoppats finna, upptäcker man ganska få, om också mycket vackra, och i många fall mer praktfullt färgade, än de som funnos längre norrut. Vid ekvatorn med 27-gradigt varmt ytvatten trivs endast tre till sju dvärgdjur och dvärgväxter per gram vatten. Men fortsätter man resan nedåt Sydpolen, stiger långsamt befolkningsantalet. Vid fem grader Celsius, är vattnet redan uppe i 100 organismer per gram, och äro isbergen väl i sikte, är vattnet åter grönt och lika fruktbart som vid Nordpolen. Genom mer än ett dussin expeditioner har ishavens fabelaktiga rikedom från de minsta väsen till de största, valarna, bevisats. Orsaken till polarhavens fruktbarhet, är det från oceanernas djup tillpolarhaven uppstigande djupvattnet, som är så mättat med växtnäringssämnen, att det först och främst kan åstadkomma en rik vegetation och sedan därigenom ett rikt djurliv. Det är ganska märkvärdigt, att på fastlandet de varmaste områdena, men i havet de kallaste ha förmåga att alstra det rikaste livet.

Och därmed är färden över brunnar och polarhav, ekvator och slättsjöar avslutad och de siffermässiga undersökningarna av dvärgbefolkningen i ett gram vatten genomförda. För bakterierna finns det visserligen ingen fångstmetod av den art, att de kunna räknas, men för vetenskapen är ingenting omöjligt, inte ens att räkna antalet bakterier i ett gram vatten. Däremot kan mycket lätt växternas och djurens antal bestämmas med hjälp av centrifug och förstoringsglas, med vilka redskap ovanstående häpnadsväckande resultat nåts.

Rudolf Värnlund:

MÖDRAR

Modern stod vid spisen och stekte salt sill. Hennes smala, väderbitna ansikte, vars sträva hud satt spänd som ett trumskinn över näsryggen och kindkotorna, glänste, starkt upphettat av spisvärmens. De två minsta barnen sutto uppkrupna i träsoffan och lekte allvarligt med en klumpig sågspånsdocka, men kastade stundom lystna blickar mot den fräsande stekpannan. Som om modern känt deras önskningar och behov bränna i sin rygg vände hon sig plötsligt om.

— Ät inte med ögonen, ungar, sade hon strängt, men utan ovänlighet, det blir ni bara hungrigare av!

Just då kom det äldsta barnet, en flicka på åtta eller nio år. Hon stannade tvärt innanför dörren och sneglade åt stekpannan, som om fräsandet och lukten därifrån bragte henne ur fattningen för ett ögonblick, men hon fann sig snabbt och rusade fram till kvinnan.

— Mor, skrek hon med ivrig och gäll barnaröst, mor, det kommer "hälsingepack" på vägen!

Kvinnan ryckte till svagt, men ändrade icke ställning; det var endast hennes min och blicken i de ljusblå hopknipna ögonen som blev en aning bistrare. Hon rörde ett tag bland sillbitarna, som strax började fräsa med förnyad, liksom ilsken intensitet, och sade i sjungande ton:

— Låt dom komma bara, låt dom komma, Ingrid!

Några sekunder efteråt knackade det på dörren, och utan att invänta tillåtelse, steg sedan en kvinna in. Hon var fantastiskt storvuxen och bred över axlarna som en kraftig arbetskarl, hennes bröst räckte till för två och ansiktet, vilket tycktes skuret ur trä, hade ett uttryck som om hon fötts och vuxit upp till vrede. Hon bar en stickad mössa på huvudet och en brun

schal kastad över axlarna, men fötterna voro nakna så att tårna klubbats ihop av vägsmutsen.

— God afton härinne, sade hon med hes röst, jag vill köpa lite mjölk åt mina ungar.

Kvinnan vid spisen lyfte nu den sista sillbiten ur pannan, och vände först därefter sitt bistra ansikte mot landstrykerskan.

— Har inget åt er, svarade hon kort, avvisande, gå er väg!

Den andra ryckte till, som om hon fått ett slag i ansiktet, och tog ett steg närmare.

— Ge mig lite mjölk, skrek hon vildsint, hör ni inte, ge mig lite mjölk.

Men när kvinnan vid spisen fick en ännu mera avvisande och hotfull blick i ögonen och instinktivt sträckte ut handen efter stekpannans skaft, lade landstrykerskan liksom med möda band på sig; hon stod några sekunder stilla och såg med hat och avsky på den hårdhjärtade, snurrade så runt och lämnade stugan. Hennes stora nakna fötter hade satt kraftiga avtryck på golvet.

— — —

Då mannen, som endast var av ordinär storlek och hade ett litet nervöst ansikte med svarta mustascher, såg kvinnan komma tillbaka tomhänt, ryckte han med butter tålmodighet på axlarna.

— Vi har bara tolv kilometer kvar till Smedsbyn, anmärkte han liksom för sig själv.

Och så drog "hälsingepacket" vidare. Mannen gick starkt framåtböjd mellan kärrans skalmar och släpade som en häst, kvinnan sköt på bakifrån, och hojtade ibland uppmuntrande som en körsvenn. "Åhå Linus", skrek hon, "åhøj, åhøj!" Stundom gav hon helt mekaniskt upp ett klatschande, smackande ljud som om hon verkligen hade en riktig häst framför lasset. Ovan-

på kärran, mellan två stora lådor och ett virrvarr av trasiga husgerådssaker, sutto barnen, väl insvepta i några gamla tras-mattor; deras små solbrynta ansikten syntes gråbleka av kölden och tittade oförstående, men alltjämt stereotypt undrande, ut över den obegripliga, trista världen.

Ännu för några dagar sedan hade det varit varmt och soligt, men så hade höstregnen fallit i två dygn i sträck och gjort vägarna tunga, och nu låg den första kylan i luften; efter ännu ett par dagar skulle den bister och ond, obevekligare än till och med människorna, komma störtande ned ifrån bergen.

Så fort de lämnat den lilla stugan bakom sig hade vägen fått ett vilt och ödligt utseende. På ena sidan reste sig en bergås, klädd med mörk granskog, i vilken det sundom suckade och susade tungt, på den andra sidan stupade slutningen av lös jord och sand, sammanhållen av glest stående unggrannar, ner mot älven, som hoptryckt och vild, brusade nere i däliden, som om den otåligt längtade efter det fagra, milda slättlandet. Kvinnan böjde ibland huvudet och lyssnade spánt, oroligt, som ansträngde hon sig att uppsnappa ett fjärran budskap.

— Det blir busväder, mumlade hon för sig själv, gud hjälpe dem som i natt blir ute på vägarna —

Så satte hon med ny kraft sina nakna fötter i marken, böjde sig lidelsefullt framåt och sköt på så att kärran guppade brådskande över uppforsbackens gropar och stenar. "Åhøj Linus", skrek hon ilsket, "åhøj, åhøj!". Sedan bet hon ihop käkarna så det verkade som om kindkotorna när som helst skulle spränga ansiktshuden.

Men de hade knappt varit på väg i tio minuter förrän flickan från backstugan hann ikapp dem. Hennes ögon, vilka annars voro ljusblå, runda och drömmande, nästan indolent frånvarande, liknade nu två smala springor genom vilka blicken glittrade, mörk och hånfull, hennes mun, som vanligtvis såg ut som ett rakt, orörligt och rött streck, gjorde nu ivriga grimaser, vilka vanställde och förfulade hennes ansikte till det otroliga.

— Hälsingepack, skrek hon redan på långt håll, hälsingepack, vart bär det iväg med kärran?

Och då hon kom ända in på människorna, som mödosamt stretade uppför backen med sin egendom och sina barn, började hon dansa uppsluppet bakom kvinnan; hon var övermodig och fräck, tack vare den seger hennes mor vunnit för en stund sedan, och gav fritt och högljutt utlopp åt den bofasta varelsens nedärvda förakt för och antagonism mot allt löst folk.

— Hälsingepack, tiggarpack, tjöt hon med barnslig hänsynslöshet, vart bär det hän i kväll? Har ni nära pannor att förtenna? Hälsingepack! Hälsingepack! Akta er för polisen... för polisen... för polisen...!

Då kvinnan, utan att sakta farten eller släppa taget, vände sitt ansträngda och hopbitna ansikte mot henne, hejdade hon sig skrämmd för några sekunder, men räckte sedan lång näsa, sträckte ut tungan, grimaserade och hoppade värre än förut, liksom uppsluppna av det hot hon sett i landstrykerskans blick. Det ryckte i den gamla kvinnans ansikte, som om hon mitt under en viktig sysselsättning blivit angripen av en envis surrande fluga. "Gå på Linus", hojtade hon, "gå på, gå på!" Hon böjde sig framåt så att hon nästan låg utefter marken och sköt både kärran och mannen framför sig uppför backen, medan flickan sprang och skrek, lik en byracka som nafsade efter hennes hasor, bakom henne.

Men plötsligt, oförmodat och oförmedlat, övergick flickans uppslupna och hånfulla tjatter till ett högt, skärande ångestskri; så hördes ett rasslande och knackande läte som när en hög av grus kastas i en hög av torra grenar, varpå det lika plötsligt blev alldeles dödyst. Kvinnan upphörde att skjuta på, varvid

även mannen som med ens kände kärrans hela tyngd, stannade och såg sig om. Han fann att kvinnan stod några meter neråt backen, medan flickan var spårlöst borta.

— Vad är det? frågade han otåligt.

— Hon föll ner, svarade kvinnan och gjorde en svag gest åt sidan med huvudet; hon hade ett lyssnande uttryck i ansiktet och hennes ögon hade spärrats upp som av skrämsel.

Mannen ruskade på sig och högg åter tag i kärrskalmarna.

— Låt satungen ligga, sade han buttert, vi ha lång väg kvar och vi ha busväder i natt.

Men kvinnan hörde honom icke. Hon gick sakta, liksom prövande, neråt till det ställe där väggkanten rasat. Då hon fick syn på flickan, som ett tiotal meter ner, låg eller rättare hängde avsvimmad med huvudet neråt och klänningen fasthakad i en unggrans torra rotkvistar, satte hon sig på väggkanten och hasade sig försiktigt utför slutningen. Mannen satte fast kärran i en hålighet och kom fram.

— Låt ungen vara, Gunnel, ropade han, upprörd och skrämmd, vi får bara ont av det! Hör du inte, kom upp!

Kvinnan lyssnade fortfarande icke.

Då hon efter en kvarts besvärligt arbete och svårt klättrande, lösgjort barnet och stod med det i armarna på vägen, lyssnade hon ett ögonblick till granskogens tunga sus, varpå hon med långa steg återvände samma väg som hon kommit med kärran; det satt ett uttryck av hån och bitterhet kring hennes läppar. — — —

Högrest och kraftig, med barnet vilande så lätt som en fjäder i armarna, och ansiktet mera slutet, mera hårt, än förra gången steg hon åter innanför stugans dörr.

Modern därinne hade just ställt potatisen på bordet bredvid sillfattet. Troende att det var mannen som kom vände hon sig makligt om, men när hon så fick syn på den orörliga flickan i landstrykerskans famn, uppgav hon ett skrik, ett sårat djurs skri, lika sprängfullt av förbittring som av ångest och klagan.

— Ingrid, skrek hon, vad har ni gjort med Ingrid? Ingrid!

När den främmande lagt barnet på sängen kastade hon sig över det och började lidelsefullt smeka det, som trodde hon att kyssar kunde väcka den sanslösa. Men plötsligt rätade hon på sig och blev sig själv, en förnuftig, verklighetsbunden bondkvinna; hon lade barnet tillrätta, doppade en handduk i vattenhinken och tog på allvar itu med att återkalla den lilla till livet.

Men när landstrykerskan, som under de första ögonblicken, sysslolös, fast med spänd uppmärksamhet, stått och betraktat henne, vände för att avlägsna sig, såg hon upp, plötsligt, som om hon trots allt hela tiden iakttagit även henne; hon tog ett par steg fram, stod under några sekunder tyst och stel framför den främmande och stirrade intensivt på henne, medan rodnaden kom och gick i hennes ansikte. Sedan gjorde hon en butter gest åt skafferidörren till och sade i tvär ton:

— Det finns mjölk där inne.

Och när hon kommit tillbaka till sängen och funnit att barnet visade tecken till liv slängde hon ytterligare några fräna ord över sin axel.

— Det ligger bröd och ost på andra hyllan också!

En minut senare hörde hon att den främmande tog i dörren för att gå och vände sig då om. Landstrykerskan stod färdig, lastad med en mjölkflaska och ett paket bröd.

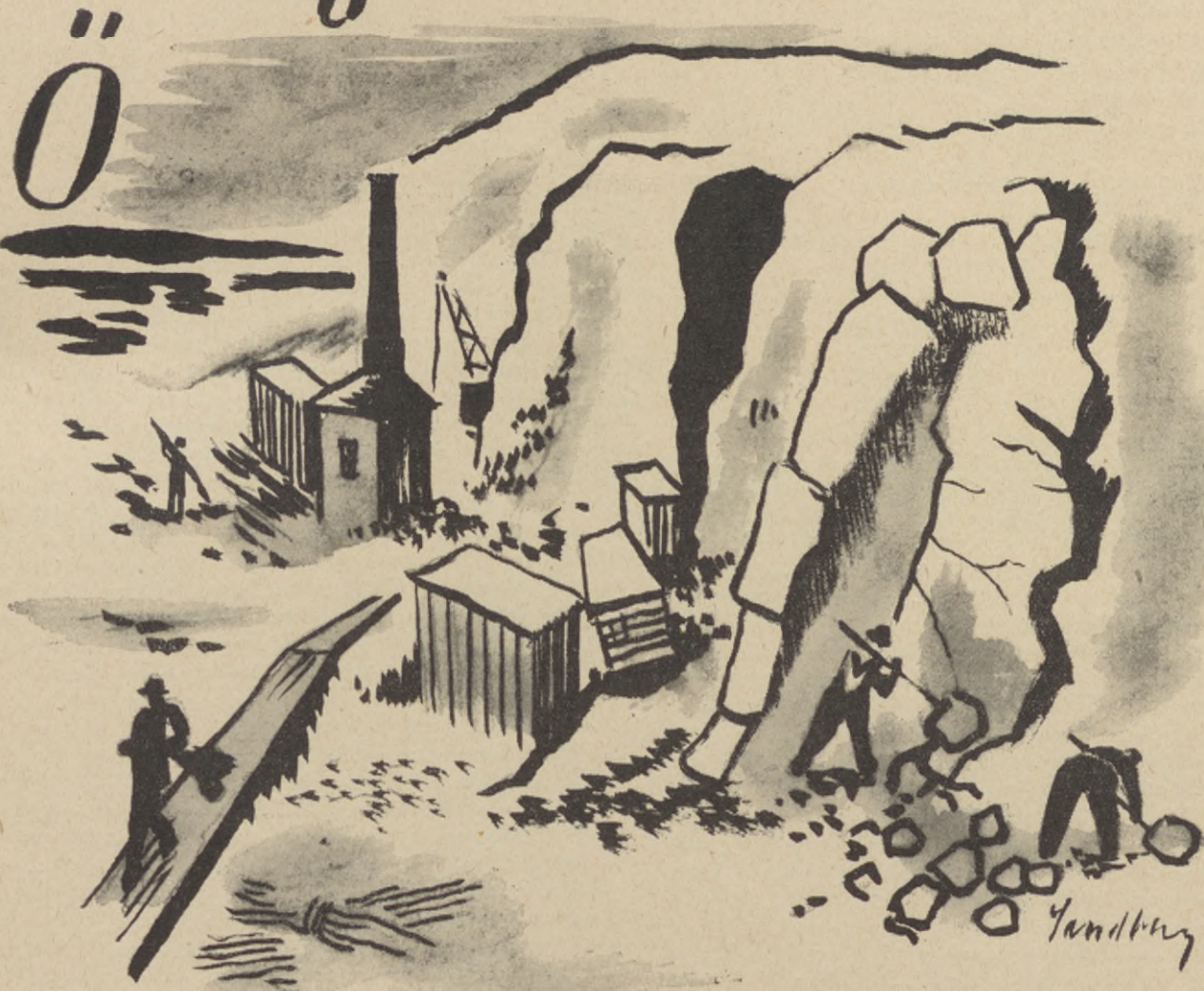
— Adjö, sade hon och nickade.

— Adjö, svarade modern och nickade också.

En sekund senare var hon ensam med barnen och flickan, som just vaknat och med dunkel, förvirrad blick sökte orientera sig på nytt i tillvaron.

Josef Kjellgren:

Skärgårdens vita

Männen som först drogs över till kalköarna i södra skärgården hade väl något slags urverk i sitt blod, de var kanske en slags klockmänniskor. Överallt finns det klockmänniskor, minuträknare, de som omöjligt kan leva utan att känna en viss trygghet, känna sitt liv vara gjutet inom vissa tidsbestämningar. Här ute hade man helt frigjort sig från naturens nyckfulla påhitt, här var tiden upplagd som på en bricka, varsågod: från sex till två, från två till tio, från tio till sex. Det kvittade lika om det var dag eller natt, vinter eller sommar: dygnet välvde ändå runt som ett fulländat hjul: skotten dånade och gick som en ständigt mullrande åska; arbetet framför förbränningsugnarna hade både sina besvär och behag: om vintern var det varmt och härligt och på somrarna steg det härliga till sexti graders hetta.

Med kalkbrottet kom det pengar till trakten, det kom kanske också alkohol, stora åthävor och mycken skrävel.

Kalkbrottet blev en liten glugg ut mot stora världen.

Och kalkdammet som lade sig på lungorna blev tuberkulos.

Då Johan för första gången en blåfrusen vintermorgon kom ut till ön, hade gamle Norberg sagt:

— De blir ett drygt skift för dej, lillpojke!

Förövrigt var Norberg som slagen i kalk från hattkullen ner till skosulorna. Han hade ett par vidlyftiga mustascher som var gråa av kalkdamm, gråvita var även de tjocka ögonbrynen och det vita av ögongloberna kanske endast var en kraftig kalkbeläggning. Dessutom tjänstgjorde Norberg som någon slags bas eller trekvartsbas: han hade hand om nykomlingarna, han räknade kalkkärrorna, och, då det föll sig så, besiktigade han även förbränningsresultaten. Ja, Norberg var bas, men hygglig bas, en vänlig och godmodig människa som inte ville göra livet surt för någon, en man som mitt under sin maktutövning omsorgs-

fullt blåste upp sina tjocka kinder innan han utdelade en order, det var som om han ville ha sagt: — Ta mej inte på alltför blodigt allvar, gör dej ingen sjusärdeles brådska!

Johan slog han i ryggen med sin breda näve så pojken ryste fram och tillbaka:

— Tie år! Sånt småyngel dom börjar vräka hit över! Har du slite i en fisktross, va? Har du hållit i en stocksåg, va? Nej, sånt passar inte nu för tiden. Men här tror du att du kommer att duga. Härute ska visst allting få lov att duga!

Därefter tillade denne mångordige arbetsbas:

— Slå sten kan de väl knappast bli tal om för dej! Men lasta kärrorna kan du, va?

Begrundande paus:

— Har du nära arbetshandskar, va?

— Nej!

— Ja de förstås! Naken kommer du hit!

Och sedan:

— Ska se efter om jag har nära skinnbitar för din räkning!

Och sedan:

— Se upp för skottsignalerna. De blir bara pulver av dej å dina kommande barn om du sätter dej gränslösa över en dynamitplugg!

Och så:

— Ta nu inte i allt för hårt!

Norberg blåste upp sina tjocka kinder. Kalkdammet yrde om de långa mustascherna. Han utdelade order, räknade stenkärorna, kontrollerade vikterna, besiktigade förbränningsresultaten och var för övrigt bas för hela slanten.

Det var vinter över världen. Det var vitt och kallt. Men Johan och hans jämnåriga kamrater behövde inga särskilda skinnjackor över ryggarna för den skull. De hade arbetet. Och arbetet var som en värmande ugn även om isen låg metertjock mellan öarna och sopade upp snön i manshöga drivor vid alla läsidor och lovarsland. Stormen var som en lustig björn som kullrade runt på sin mjuka rygg och insvepte allt, människor och bygd i sin porlande andedräkt. Men till botten av de djupa kalkbrotten förmådde den ändå inte tränga ner. Här var lä. Hit kom ingenting annat än himlens regn och snö. Och själva kalkugnarna med sina toppiga skorstenar och gapande breda förbränningseldstäder, var som en barmhärtig moder som de kunde krypa tätt intill, mycket nära. Här satt de under de korta måltidsrasterna och tuggade på sina frusna smörgåsar medan de såg ut över ön, såg ut över de frusna vattnen, såg ett stycke av det ernesnöade fastlandet. — Johan var inte yngre men inte heller äldre än sina kamrater, de som slog sten eller lastade kalkkärorna. På den punkten hade den gemytliga Norberg både rätt och orätt när han häpen och förargat utropat: — Tie år! Sånt yngel, sånt småyngel dom börjar vräka hit över!

Johan hade kraftigt byggd kropp för sina år, han kom santerligen inte från någon svältslagen stuga. Hans ansikte var brett och klumpigt modellerat, en bred mun, en knölig näsa, en låg panna som blänkte av svett. Och som Johan var också hans jämnåriga kamrater: en skara pojkar som ännu inte hunnit upp till tonåringarnas krets, deras kroppar var klumpiga, deras ansikten fula, armarna värkte av de första arbetsskiften: deras händer var redan sönderslitna och såriga av de vassa kalkstensblocken de hade att handskas med.

Och somliga av dem satt med tillbakalutade huvuden och pressade en svart trasa mot näsan: de blödde näsblod. Den vanligaste av alla yrkessjukdomar här ute. Först kom näsblodet, sen kom hostningarna, sen kom blodet från lungorna. Det var ingenting att tänka på. Det fanns hundratals och tusentals människor som kunde komma hit och ersätta det som föll undan.

Alla de som högg timmer inne i skogarna och jagade efter fisk under isarna. Nej, det röda blodet var ingenting att tänka på. Man lutade huvudet bakåt, man andades djupt och lugnt. Redan surrade och blåste ugnsvisslan som en ilsken geting. Redan rullade de första kärorna över de isbelagda plankbroarna, redan hängde dynamitbottarna i sina linor ner utefter kalkbergens sidor. Stormen sopade och svepte och vintern låg tung över världen. Arbetet väntade på dem alla även om blodet tillrade och rann och händerna brände som eld.

Och ner till botten av kalkbrotten nådde ej stormen. Där var lä och skyddat. Dit kom ingenting annat än himlens regn och snö. Och dit kom himlens sol. Himlens och sommarens heta och obarmhärtiga sol.

Dagarna går. Arbetsskiftena flyter förbi. Från sex till två, från två till tio, från tio till sex. Det är som ett lätt flimmer för ögonen, en knappt vakent dröm. Stenkärorna fyllas och rullar in mot förbränningsugnarna. Korporna rasslar, stenhämarna slår och dynamitskotten dånar. Nyss var det vinter, nyss var det vår och nu är det sommar. — Johan kom ut till ön som en förlägen och rådvill pojke ur en avlägsen fiskarstuga. En pojke som här skulle förtjäna sina första slantar. Varannan dag i arbetet, varannan i skolan — så var lösen. Nu var inte Johan rådvill och förlägen längre. Han vet vad han har att göra och det är ingen konst. Det är bara att böja ryggen, spänna musklerna: arbeta!

Sommarens dagar ligger som heta händer pressade mot skulderna, tvingande alla människor ner mot marken. Natten är dygnets härligaste tid; de långa, ljumma sommarnätterna med mörker som endast är ett blått skimmer. Då blir arbetet lätt och utan ansträngning, det är en gåva som utförs liksom på lek. Och under de korta pauserna kan man sträcka ut sig på en strimma gräs som är fuktig av den fallande daggen. Solen har ännu inte hunnit upp, daggen faller över Johans händer och ansikte, daggen faller sakta över hela skaran arbetare som stupat till marken för att andas ut några sekunder. Någon säger:

— Tie ton!

— Ja, tie ton!

— Undra hur de är med Sundbärg.

— Ja, Sundbärg!

— Skottet gick för tidigt.

— Och han har svårt för att andas.

— Me dom lungorna!

— Å så en sån knäpp!

Norberg skjuter nävarna bakom nacken:

— Vi får passa upp noga för skotten, gubbar!

Och han tillägger faderligt förgrymmat:

— Aldra helst ni pojkyngel, ni stinker ju omkring som löss. Ingen människa vet var ni finns!

Sundbärg. Det är femtioåringen som slogs sönder av några kringflygande stenskrävor härom dagen. Alltid är det något skott som går av för tidigt, alltid är det någon som inte hinner undan. Sådant inträffar. Solen bränner ner från en öppen himmel. Man blir slö och kanske inte tänker på någonting. Dagen har sina faror. Men natten är doftande och sval och den genomströmmas av många sällsamma, halvt dämpade ljud. De rastande männen som låg i gräset, hade stembrotten bakom rygarna, de brinnande kalkugnarna som andades jämnt och rytmiskt som slumrande jätteodjur. Och framför dem skymtade genom nattens blånande dunkel den sovande bygden. Från båthamnen på fastlandssidan bullrade trä mot trä med tomt och dovt ljud, årtullar knarrade strävt; ljudet kom närmare, avlägsnade sig långsamt: det var de första fiskebåtarna som gick ut. Solen kommer långsamt upp på himlen i öster. Och innan

Martin Holmgren:

Det glödande myntets prov

Tehuset Den Gyllene Lotusblomman i Hongkong ligger vid Den Suckande Själens gata, i den stadsdel som sluttar ned mot floden, mitt emot tvillingstaden Kowloon. Etablissemnet upptar ett helt kvarter utefter Den Suckande Själens gata, på sidorna begränsat av två smala gränder med måleriska namn. Den Byxlöse Kulins gata och Katrumpan. Den är krokig, därav namnet. Kvarterets fjärde sida begränsas av floden.

Utifrån Den Suckande Själens gata ser tehuset inte mycket ut för världen. En två meter hög, grå lermur löper utefter gatan mellan de två gränderna. Murens övre halva är försedd med ett otal hål, vilket ger den tycke av en spets i hålsöm, en smutsig grå spets. Två portar av trä, målade i mörkt grön färg och beslagna med tunna järnornament i drakmönster, är ingången. Över muren skymtar ett rött tak av tegel, likt ett tempeltak, ett ryggbrutet tak, tycker man, till dess man upptäcker att takryggen är byggd så, högre vi gavlarna och lägre på mitten.

Men innanför muren förändras intrycket totalt. Var den grå muren avvisande så är den härliga trädgården innanför så mycket mera inbjudande. Låga tallar breda ut sig som cedrar, silvergranar stå som yviga plymer, lummiga ekar breda ut sig, akacior bilda bersåer, ädelkastanjer blomma och otaliga körsbärsträd likna moln av vit och skär blomsnö. Utefter de vita, kiselstensgrusade gångarna flamma exotiska blommor, deras välukt fyller luften. Två avlånga miniatyrsjöar kantas av skära och blå vattenliljor och över vattnet spänna små broar. Här och där stå ornamenterade bänkar av sandsten, och bland blommor och buskar skymtar stenfigurer, groteska i dunklet under lövverket som den slösande solen inte förmår tränga igenom. Det är skulpturer från en gångens tid som tehusets ägare, den gamle,

kloke Ling Su samlat ihop och givit en fristad här i sin trädgård, föremål som annars skulle lämnats att förstöras av väder och vind. Där fanns Buddha i olika storlekar, där fanns statyer av krigare och av andens stormän. Och där fanns ett grinande exemplar av Fo's hund, han som vaktar dödsriket så att ingen ska kunna ta sig därifrån.

Huset var ovanligt stabilt byggt av cederstockar. Fönstren var små men många. Ingången flankerades av två spiralvridna pelare av trä, övervuxna med vildvin. Gästrummen voro sparsamt möblerade med kuddar och låga palliknande bord. Väggarna doldes av färgrika mattor och gobelänger, ofta gammalkinesiska med praktfullt fantastiska motiv. Taken voro vita utan några prydnader. Små ampelliknande lampor, vackert utförda i cicelerad mässing, hängde från taket i tunna mässingskedjor. I ett hörn av rummen stod ett fyrfat för träkol.

Tehuset Den Gyllene Lotusblomman räknade sina kunder bland de köpmän som hade sina butiker en eller ett par gator högre upp i staden. De kommo hit för att träffa vänner och prata bort någon timme, för att diskutera affärer eller för att sitta i den underbart fridfulla trädgården i kontemplativ ro. Och inte minst för att få en pratstund med ägaren, den gråhåriga, gråskäggige gamle kloke Ling Su.

Ling Su, ja. Han var en egendomlig man. Hans fader, som ägt tehuset före honom, hade låtit sonen studera i England, där denne tagit filosofie doktors grad. Men när fadern dog hade Ling Su förvänat både sina och faderns vänner med att, i stället för att bli en lärd man i sitt hemland, övertaga familjens gamla tehusrörelse. Som han visade sig kunna sköta med den äran.

De dansande geishorna avskedade han. Men musiken, bestå-

ende av den tresträngade tamban, flöjten och den lilla trumman stannade. Av den nya tiden infördes endast telefonen. Annars moderniserades ingenting. Hans faders vänner förebrådde honom ibland att han förvaltade sitt pund dåligt när han inte gjorde bruk av sin i England förvärvade vishet och blev en lärare för sitt folk. Ling Su log och svarade:

— Det är bättre att bli en god tehusvärd än en måhända dålig lärare.

Nu var Ling Su en man på sextiofem år med grått skägg och hår och ett magert ansikte som kunde spricka sönder i tusen rynkor när han log, vilket var rätt ofta. Ty gamle Ling Su ägde förutom sin naturliga värdighet och den i främmande land förvärvade visdomen även humorns gudagåva. Över sina tjänare härskade han som en patriark och en far. Hans gäster trivdes och rörelsen blomstrade. Ling Su gick omkring i sin domän klädd i blå linnebyxor, en blommig kimono och svart kalott. Han stack in händerna över bröstet i kimonons vida ärmar och myste mot solen och blommorna och tyckte sig finna att livet var ganska gott.

Ling Su hade aldrig fikat efter att få europeiska gäster till sitt tehus. Någon gång kom kanske en av hans europeiska vänner på visit, men mera sällan. Trots tehusets undångömda läge hade Ling Su dock de senaste veckorna haft en stadig europeisk gäst. Det var en svensk tredjemaskinist, John Hellman. En lång, mager, något framåtlutad man i trettioåren med hornbågade glasögon och litet slängig gång. John Hellman hade mönstrat av sitt fartyg i Hongkong för tropisk feber och inlagts på sjukhus. Sedan han blek och mager och knävek utskrivits från sjukhuset hade han från sin fasta punkt, Sjömansinstitutet, befälsavdelningen, strövat omkring i Hongkong, där han fotograferade upp den ena filmrullen efter den andra. Han hade en rätt dyrbar kamera, den hade kostat sjuttio dollars i Newyork den gången när fotograferingsflugan grep honom.

Här i Hongkong fanns massor av härliga motiv. Och en dag kom John Hellman flanerande på Den Suckande Själens gata och fick syn på lermuren som liknade en smutsig genombruten spets, det till synes ryggbrutna huset och de lummiga träd-kronorna. Han stod kisande mot detta nya motiv när Ling Su kom ut och ställde sig i porten. Lustig gubbe, tänkte John Hellman, han får följa med. Annars ville han inte gärna ha några figurer med när han fotograferade stämningsbilder.

När fotot var taget gick John Hellman fram och frågade den gamle kinesen på skaplig engelska vad huset hette och vem som ägde det. Ling Su svarade med sitt allra rynkigaste leende att stället hette Den Gyllene Lotusblomman och var ett av Hongkongs äldsta tehus samt att han själv var ägaren. Varpå John Hellman litet generad bad om ursäkt för att han så utan vidare fotograferat den gamle herrn. Han nämnde sitt namn och sin titel och förklarade sin närvaro i Hongkong. Den gamle kinesen nickade och log och inbjöd John Hellman att bese trädgården. Sedan den dagen var den unge mannen så gott som daglig gäst i Den Gyllene Lotusblommans tehus.

Han lärde sig snart att tycka om den gamle kloke kinesen och denne fattade intresse för svensken. Ling Su visade honom sina sällsynta stensulpturer i trädgården och berättade om dem, ty de hade alla en historia. Och han gav John Hellman löfte att fotografera dem om det kunde bereda honom något nöje.

Sålunda hände det att John Hellman en het eftermiddag satt på en stenbänk i Den Gyllene Lotusblommans trädgård under en yvig, rostbrun blodlönn. Kameran hade han lagt bredvid sig. Själv lutade han sig tillbaka mot stenbänkens låga ryggstöd. Han slumrade lätt, nöjd med sig själv och hela världen. Bara för fem minuter sedan hade han fotograferat alla de intressanta

stengubbarna inklusive den grinande Fo's hund. Det kunde nog bli något för tidningarna i Amerika eller hemma i gamla Sverige. Värmen, blomdoften, fåglarnas kvitter och insekternas surr sövde honom.

Han vaknade till vid knastrande steg på gångens kiselgrus. Ling Su stod framför honom, leende och med händerna i kimonons vida ärmar.

— Har min unge vän sovit gott, frågade han smått gäckande.

— Slumrade just till ett slag, erkände John Hellman. Nu är jag klar med fotograferingen, tillade han. Jag ska låta framkalla och kopiera filmen i morgon och då ska ni få se mina små fotografiska underverk. För den här kameran förstår ni — — —

Kameran på stenbänken var borta! John Hellman visste bestämt att han lagt den där innan han dånade bort i sömn. Mechaniskt öppnade han läderfodralet. Det var tomt, som han väntat. Han sprang upp.

— Ling Su, sade han hest, min kamera är borta. Stulen. Här i er trädgård, medan jag råkade slumra till. Min sjuttiodollarskamera. Och filmen . . . Ling Su, någon har stulit min kamera . . .

— Säkert? frågade kinesen, och nu fanns det inte skymten av ett leende i hans svarta ögon.

— Säkert, härmade John Hellman hänfullt. Jag lade kameran här på bänken. Han pekade med fingret. Här. Och slumrade till. Och när jag vaknar är den borta. Hur tror ni det gick till? Sprang den sin väg? Åhnej, Ling Su! Ni måste anmäla det här för polisen . . .

Den gamle kinesens ansikte var lika hårt som stenfigurernas ansikten.

— Följ mig, sade han lågt och gick före mot huset.

Ling Su ledde vägen in i huset genom en liten bakdörr. De stannade i ett stort rum utan fönster, som knapphändigt upplystes av oljelampor. Väggarna voro täckta med sidendraprier i djupsvart med broderier i guld och rött. Några kuddar lågo utplockade på den mjuka mattan. I ett hörn stod ett fyrfat för träkol och längs ena väggen en skåpliknande kista av brunt trä.

Ling Su klappade i händerna. En kinesyngling kom inglidande på tysta fötter.

— Ha, sade Ling Su lågmält, kalla hit mina tjänare. Alla.

— Ja, herre, bugade sig ynglingen och försvann.

John Hellman vände sig mot kinesen:

— Ling Su, ska ni inte tillkalla polisen?

— Vänta, sade den gamle kinesen i en ton som inte inbjöd till motsägelser.

Svensken tittade på honom. Det var inte den leende, artige, ibland fint ironiske Ling Su han känt. Det här var en hård gammal man, en anklagare, en domare. John Hellman tyckte sig förstå. En stöld hade begåtts i Ling Sus trädgård. Den bestulne var en gäst, Ling Su tog stölden som en personlig förolämpning, en oerhörd förödmjukelse. Han hade förlorat sitt ansikte, som den kinesiska termen lyder. Han var vanärad till dess han funnit tjuven och straffat honom.

Tjänarna började troppa in. Tysta och smått skrämnda ställde de sig nära dörren. Det var två kypare i blå bomullsbyxor och vita linnejackor. Två flickor, antagligen tjänare i Ling Sus privata hushåll, en kock och en trädgårdsarbetare. Honom och den ene kyparen kände John Hellman igen. Trädgårdsarbetaren hette Kwang och verkade en smula dum. Kyparen hette Li och hade varit i Amerika. Han talade det slags engelska som brukas bland kineser i U. S. A.

Ling Su vände sig till John Hellman:

— De två flickorna voro inomhus, medan ni slumrade till, förklarade han. Kocken höll till i köket. Den ene kyparen var

(Forts. å sid. 27)

Willy Walfridsson:

Regementets Fana

kade o. var uppstudsig o. omöjlig på ett sätt som kom befälet att rasa o. kamraterna att jubla... till en början! Men redan efter ett par veckor fick pojkarna på 1111:ans kompani en annan syn på det hela — även om de inte hade något emot att man då och då spelade befälet ett litet spratt — man var väl tjuugoåringar och tjuugoåren är en lekfull ålder så... 1111:an kunde inte i längden förnöja genom sitt uppträdande, snarare då tvärtom; det blev i stället i fortsättningen så att inte minst kamraterna fann sig stötta och tog illa upp; han hade ingen humor 1111:an klagades det, och en krigare utan humor är det inte mycket med. Nå, 1111:an brydde sig inte om ifall kamraterna tyckte illa om honom eller inte och deras förtäckta hotelser ibland att han skulle nog få... 1111:an var vältränad och kraftig och ingalunda rädd för ett nappatag om det knep. Han var inte rädd för någonting och han krusade inte för någon. Och ingen skulle inbillas att man kunde kuscha o. befalla över honom.

Så artade det sig som det måste i ett fall som 1111:ans — 1111:an isolerades och fick gå för sig själv, han blev kompaniets bortbyting, så att säga, och hans vantrivsel vid tjänsten, vid kamraterna, vid befälet, växte sig allt starkare dag för dag. 1111:an hade ställt sig, och blivit stående, utanför allt vad kamratskap

Det skulle vara att göra 1111 Jönsson en allt för stor orättvisa, om man påstod att det sätt han skött sig på under exercisen haft sin grund i någon speciell önskan att trilskas med befälet och göra sig vrång och omöjlig inför sina överordnade. 1111 Jönsson hade alltid varit egensinnig och uppstudsig, redan från tidig ålder, som det brukar heta, hade han visat sig sådan och dessa olater, eller egenskaper — vad man nu vill kalla det — hade sannerligen inte mildrats med åren — snarare tvärtom. Tack vare en förmögen far och en mor som alltid pjoskat med, och hållit sin hand över "Lille Arnold", som hon ännu envisades kalla sin 21-årige son, hade 1111:an haft ypperliga möjligheter att framhärda i, och ytterligare utveckla, sina här ovan omtalade tämligen osympatiska sidor; 1111:an var med andra ord van vid att pappas pengar och mammas förböner kunde klara honom ur alla situationer och att han, tack vare föräldrarna, hade möjlighet att uppträda ungefär hur som helst, och han levde allt fortfarande kvar i denna föreställning, då han i tidens fullbordan ryckte in i exercisen, för att tillägna sig krigsmans tuktan och krigsmans färdigheter i vapnets bruk. 1111:an tänkte inte låta kuscha sig — det var hans ord för ordning och diciplin — till vad som helst. Han var inte den som fruktade, eller föll till föga, för vare sig överstar, eller majorer, eller fanjunkare, eller furirer, eller vad de nu hette — trodde han.

I denna trösterika förvisning anträdde 1111:an alltså en dag taget, i denna trösterika förvisning inställde han sig vid regementet och i samma trösterika förvisning började han redan från början att uppträda med skick och later, som minst av allt hörde hemma vid ett regemente. 1111:an slöade och mas-

skap och sådant hette och han kunde själv inte upptäcka något som vann hans beundran eller gillande. Jo, ett: regementets fana! 1111:an hade stått och hängt i ledet och varit slapp och slö som vanligt, då översten, någon vecka efter inryckningen, tagit emot det samlade regementet för att meddela de nyinryckta "krigsmans erinran" och hälsa dem välkomna i tjänsten — han hade hört musiken spela paradmarschen och sett fanan vecklas ut. Det var en praktfull sidenfana med ärorika namn på. Breitenfeld, Lützen, Poltava, Fredrikshald. Den var blågul, klar i färgerna och den fladdrade och slog för vinden. Den var precis lika gyllen och blå som solen och den härliga vårhimmeln.

1111:an visste inte själv varför han kom att fästa sig så vid regementets fana — faktum var emellertid att han gjorde det och då han en dag kom upp i officersmässen, i ett ärende, och fick se fanan hängande där på väggen blev han länge stående framför den; han måste också ta i den och känna på det tjocka sidenet och han gjorde så vid de — tyvärr tyckte han, allt för sällan återkommande — tillfällen, då han sedermera fick sticka upp i officersmässen, för att överbringa någon rapport från kompaniadjutanten till kaptenen, eller något liknande litet uppdrag. 1111:an gav sina rapporter med släpig röst, han stod och kurade och gjorde sin hållning så loj som möjligt, men då han stod inför regementets fana stramade han till och var rak och stel. Vad den ändå var märkvärdigt grann! Ja, det var inte bara det att den var grann... det var något märkligt, något underligt, med den, 1111 förstod inte vad. Men något fängslande och märkligt var det. Breitenfeld, Lützen, Poltava. Och dessa

oändligt vackra färger. 1111:an kunde se den svenska flaggan i vilken myckenhet som helst — den gjorde aldrig något intryck på honom. Men regementets fana gjorde så; 1111:an hade aldrig kunnat ana att gult och blått kunde vara så där vackert som vad det tog sig ut på denna pampiga sidenduk. Ja, regementets fana var en märklighet... hände det som det stundom gjorde, att regementet hade fanan med vid en parad eller förbimarsch, då glömde 1111:an helt och hållet bort att han inte var den som lät sig kuschas hur som helst, och han höll oklanderlig takt och rättning, där han gick i ledet, och 1111:ans noggranna marsch gav inte anledning till minsta kritik då. Ty 1111:an kunde sin sak, inte tu tal om det. Han skulle gott kunna mäta sig med vilken av kamraterna som helst i drill och exercis, ifall han velat.

Omsider kom hösten, rekrytutbildningen var till ända, och regementsmötet kom och med detta den stora årliga höstmanövern — den skulle räcka i dagarna sex och avslutas med en parad inför krigsmaktens högste befälhavare, som också skulle leda hela övningen. 1111:ans arméfördelning förvandlades till fientlig invasionsstyrka och gick till förbittrade anfall mot den försvarande styrkan och lyckan var den bevågen. 1111:an brydde sig givetvis inte mycket om att ta någon aktivare del i striderna — han maskade som han var van vid och lade sig ständigt efter, och som befälet inte gärna kunde hålla absolut reda på varje man, där man gick fram genom skogarna, fann 1111:an ypperliga och talrika tillfällen till det. Där låg han sedan och stirrade upp mot himlen och rökte; ibland kunde han fördriva flera timmar med bärplockning, ibland hittade han någon enslig gård, eller något orp — då rastade han ut ordentligt, medan han kalasade på kaffet och smörgåsarna, som gårdsfolket inte hade något emot att duka fram .. mot skäligen kontant ersättning. När sedan dagen började lida och det kvällades vankade 1111:an framåt och lyckades, om också efter diverse svårigheter, att för varje kväll hitta sitt kompani, för att följande dag upprepa maskningen igen. 1111:an brydde sig inte om ifall han åkte fast eller inte. Han kunde för all del sitta i arresten några dagar sedan de andra ryckt ut. Det spelade ingen roll, men man skulle inte kuscha honom — nej!

Efter första dagarnas framgångar växlade krigslyckan sakta om och den försvarande nordarmén, som den kallades stoppade upp den anfallande sydstyrkans offensiv — ännu ett dygn och nordarmén hade övertagit initiativet och angripna måste vika. Genom skogar, över myrar och över svårforcerbara moras gick återtaget, mot de ursprungliga utgångsställningarna — det var påfrestande dagar för trupperna — för att nu inte tala om nätterna, som måste tillbringas under bar himmel. Och oktobernätterna var kalla detta år. Och kvällarna kröp en tung, grå dimma upp över myrarna och de talrika små träskan inne i skogarna och rimfrosten lade sig bländande och ymnig över mossarna och gräset. Men dagarna var strålande granna, med höstens milda sol och vemodigt slösande färgprakt... 1111:an gick fortfarande och lullade och maskade och brydde sig inte stort om ifall han blev efter sitt förband eller inte. Och så kom då äntligen sista manöverdagen. Striden skulle blåsas av någon gång framåt ett draget; därpå väntade förbimarschen för majestätet, men majestätet fick väl finna sig i att 1111:an inte var med, ifall det ville sig så. I vart fall som helst ämnade inte 1111:an låta kuscha sig till någon överdriven hastighet, lika litet i dag som tidigare under exercismånaderna.

1111:an gick alltså och traskade och vilade som det föll honom in; runt om honom knallade skotten, det klappade av häst-

hovar, när någon kavalleripatrull sprängde fram på sitt spaningsuppdrag och då och då kunde man få se nosen av en tank sticka upp mellan träden i någon glänta. 1111:an fångades av allt detta ibland, men mest gick han slö och likgiltig. "Maran" skavde och tyngde och han var stel och öm i benen — minsann skulle han inte ta sig en ordentlig rast, tänkte han, och tittade på klockan. Tolv! Om någon timma kunde man vänta ett smattande "eld upphör" och signalen "samling" och ... puh! pustade 1111:an och kastade sig ner bland blåbärsriset, mellan en grupp furor och några väldiga ormbunkar. Vad det ändå var skönt att få ta igen sig! 1111:an låg och plockade bland lingonen, som ymnigt växte runt omkring honom — de var frusna och de smakade inte mycket, men de läskade i alla fall. Och det var tydligen fler än han, som lockats att smaka på dem .. 1111:an hörde plötsligt röster och då han kikade fram mellan de täta och skyddande enarna upptäckte han en liten patrull, som tagit rast till vänster om honom. De hade vita armbindlar mannarna i patrullen, och de hörde följaktligen hemma på fiendesidan. Nå, det spelade ingen roll, om de fick se honom eller inte... 1111:an fortsatte att läska sig med de frusna lingonen och allt var honom tämligen likgiltigt, tills han ryggade vid några ord från patrullen.

— Det var väl i alla fall bra skarpt att vi kunde lura oss på regementstaben vid ... sade en av patrullkarlarna och nämnde numret på 1111:ans regemente.

Och en annan fortsatte.

— Och att vi fick av dom fanan. Nu har dom ingen fana vid förbimarschen.

1111:an gjorde en vig ålning framåt — där stod en fana, i sitt svarta läderfodral, sorgmodigt lutad mot en enbuske, vid sidan om den rastande patrullen. Fanan; regementets fana!... 1111:an tryckte sig tätt, tätt ner i blåbärsriset, då karlarna såg åt hans håll, och han hade med ens mist lusten att låta ta sig till fånga nu. Fanan; regementets fana! Den skulle övermodigt bäras av det förband, som tagit den — bäras som krigsbyte, som en trofé. Nej, så min själ... 1111:an bekymrade sig inte om ifall det ansågs oreglementariskt eller inte om han kunde stjåla fanan tillbaka — han gjorde bara ett hastigt överslag. Fyra man i patrullen — fyra skott, tänkte han. Åjo, om det varit allvar av, så... längre hann han inte, ty nu reste sig en man där nere.

— Det är en bäck här nedanom, sade patrullkarlen. Om vi skulle dricka innan vi fortsätter.

Kamraterna reste sig och följde honom och ... vips! 1111:an var om några ögonblick på flykt inåt skogen och under armen höll han regementets fana ... och ingenting i världen skulle kunna förmå honom till att lämna den ifrån sig igen. Aldrig hade 1111:an löpt så som på denna sista manöverdag... och vad han var lätt, trots den tyngande maran... och vad han fann behag i detta lilla — stora — äventyr! 1111:an sprang och sprang på måfå: men åt det håll där han trodde att regementet borde finnas. Han hörde hur det blåstes "eld upphör"; han hörde det blåstes till "samling"... så snavade han äntligen ut ur skogen... Där... där var hans egna.

— — — —

Regementena marscherade upp. I värdiga gråa formationer fyllde de ut den stora slätten, gevärspiporna och stålhjälmarna blänkte i solen, hästarna skrek och vrenskades, pansarvagnarna ringlade in och ordnades i linjeraka rader. Fanorna vecklades ut.

(Forts. å sid. 24)

Ivar Ahlstedt:

Jag vill inte ta rättvisan i egen hand. Polisens uppgift är att spåra upp brottslingen, domstolens att döma. Men en gång dömd jag genom mitt sätt att leda i bevis en mördare till döden. Det var visserligen inte mitt fel, men det är ändå ett obehagligt minne.

Det var kommissarie Brodin, som talade. Han hade kommit i Prattagen och berättade historier från den undre världen.

— Men jag skall inte gå berättelsen i förväg, sade han. Det var några år före det nya världskriget. Jag hade gjort en resa i Polen och genom tillmötesgående från rederiets sida hade jag fått tillfälle att följa med s/s Rosen, en stor lastångare, med passagerareutrymmen, från Gdynia till Stockholm.

Det var en måndag eftermiddag, som vi lade ut från Gdynias hamn. Förutom mig funnos fyra passagerare ombord. Det var en äldre herre, som hette Reuter, en affärsman vid namn Brunn, en ingenjör Vogel samt kapten Ehe, alla tyskar. Jag försökte från början att stifta bekantskap med de fyra herrarna men misslyckades grundligt. Reuter vistades inte mycket ovan däck, och de tre andra voro inte särskilt talföra. De gingo var och en åt sitt håll och utnyttjade de få möjligheter att separera, som förefinnas på ett fartygsdäcks begränsade yta.

Jag tyckte de voro dåliga reskamrater och vistades helst på bryggan hos befälhavaren, med vilken jag var en smula bekant sedan ett sammanträffande några år tidigare.

Nå, det blev en härlig sensommarkväll. Jag stod länge uppe på bryggan och pratade och tittade på stjärnorna, som väl aldrig tyckas så nära men ändå så gåtfulla som en vacker kväll på sjön.

Inte förrän vid tolvtiden gick jag till kojs. Alla passagerarna hade sina hytter på babordssidan i en lång rad. Längst förut låg Reuters. Sedan kommo Brunns, Vogels, Ehes och sist min egen. När jag gick förbi Reuters dörr, låg denne och läste en

bok och på bordet stod en flaska whisky. Han bad mig artigt att stänga dörren, som han öppnat för värmens skull, en tjänst som jag givetvis utförde.

Jag lade mig och somnade ögonblickligen men vaknade mycket tidigt, som jag föresatt mig på kvällen. Jag ville inte gå miste om den vackra morgon, som jag förstod skulle komma. Jag klädde mig därför genast och gick ut i korridoren.

När jag kom fram till Reuters dörr, såg jag genom ventilen, att lyset ännu var tänt. Jag trodde, att han låg och läste, varför jag knackade på för att förmå honom att gå med ut och titta på soluppgången i stället för att ligga sömlös. Ingen svarade. Jag tittade in genom den smala öppningen i ventilen och såg honom ligga i kojen, till synes sovande, och jag tänkte först gå vidare. Då upptäckte jag att anletsdragen voro förvridna som i häftig smärta.

Jag öppnade dörren och gick fram till mannen. Han var död. Jag gjorde en hastig undersökning och fann, att kroppstemperaturen ännu inte hunnit sjunka mer än obetydligt. Han hade tydligen inte varit död mer än högst ett par timmar. Jag såg på mitt armbandsur. Det visade 1/2 6.

Reuter hade dött av något långsamt verkande gift, det var lätt att konstatera. Men vad det var för gift, kunde jag omöjligt säga. Det skulle fordra en noggrann undersökning av läkare, kanske också laboratorieprov, för att komma underfund med den saken.

Men nästa fråga, som jag gjorde mig, var viktigare. Hur hade han fått i sig giftet? Var det självmord? Eller var det rent av mord?

Jag började undersöka hytten. Där fanns ett litet skrivbord. På det låg ett förseglat brev, tydligen skrivet på kvällen. Jag stoppade det i fickan. Annars kunde jag inte hitta något, som kunde ha med Reuters död att göra. Jag beslöt att så fort som

möjligt söka upp befälhavaren. Han representerade ju myndigheterna ombord.

Men innan jag gick, kom jag ihåg, att jag glömt undersöka whiskyn, som stod på bordet. Flaskan var urdrucken till hälften. Glaset var tomt. Jag tog upp detta och luktade på det. In i min näsa strömmade en mycket svag men ändå frän lukt, som inte hade med whisky att göra. Nu har jag sysslat en hel del med gifter i mina dar och har god näsa för dem. Jag öppnade buteljen, och även ur den strömmade samma fräna lukt.

Hade han begått självmord genom att blanda gift i whiskyn? Eller hade någon annan blandat denna farliga drink?

Utän att närmare tänka på saken stoppade jag på mig den halvtömnda whiskybuteljen och gick upp på bryggan. Där stod kapten Hansson. Jag berättade alltsammans för honom, och åtföljda av två besättningsmän gingo vi ned i hytten. Där var inte mycket att göra. Hansson gav order åt timmermannen att snickra ihop en kista. Om någon dåg skulle vi vara framme i Stockholm.

Vi tyckte vi behövde något stärkande efter undersökningen, så vi gingo ned i kapten Hanssons hytt och diskuterade fallet vid ett glas konjak. Det gällde först och främst att konstatera, om det var självmord eller inte. Jag kom då att tänka på brevet, som jag stoppat på mig.

Brevet var skrivet till hustrun. Det innehöll endast en liten reseskildring. Han skrev om hur vackert det var på sjön, hur han längtade efter henne och till sist, och det var det viktigaste, uttryckte han en förhoppning om att få se henne igen efter ett par veckor. Han skulle försöka ordna så, att hon kunde komma och hälsa på honom i Stockholm.

Det brevet var inte skrivet av en man, som tänkte begå självmord. Alltså återstod bara en enda möjlighet. Hr Reuter aus Deutschland hade blivit mördad i sin hytt ombord på s/s Rosen mellan klockan 12 och 1/26 på natten. Dödsorsak: förgiftning. Någon hade, när Reuter för tillfället varit borta från hytten, smugit sig in och hållt ett långsamt verkande gift i den uppslagna whiskybuteljen. Döden hade troligen inträffat under sömnen.

Vi sutto tysta en lång stund efter denna upptäckt. Det var samma naturliga tanke, som for genom våra hjärnor. Mördaren fanns ombord. Det var inte jag, det var inte kapten Hansson, troligen ingen av besättningen, det måste vara någon av passagerarna.

Vi hade inte mycket att gå efter vid vår undersökning. Det fanns inga personalia varken om den döde eller de misstänkta. Därför kunde inte något motiv letas fram. Endast en ledtråd hade vi. Det var whiskyflaskan.

Jag gick fram och tillbaka på bryggan och funderade. Det var svårt att inte låta distrahera sig av den underbara dagen. Slutligen började en idé spira i min hjärna, och när jag delgav Hansson planen, blev han entusiastisk.

Strax före middagen lät Hansson kalla passagerarna till sin kajuta. Vi bänkade oss omkring det stora bordet. Hansson gick bort till ett skåp och tog fram en halvtömd flaska whisky av samma märke som den Reuter hade blivit förgiftad av. Han slog upp fem glas.

— Det är en ruskig historia, som jag kommer att berätta för herrarna, sade han, därför föreslår jag att vi sveper den här i ett enda drag.

Han drack ur sitt glas och vi andra följde hans exempel.

Därefter berättade han, vad som skett under natten, att jag hittat Reuter död i hans hytt o. s. v. Däremot nämnde han ingenting om hur Reuter dött. Han framställde det hela som oförklarligt.

Ingenjör Vogel tycktes inte må riktigt bra, ty under det att Hansson talade, stälpte han i sig det ena glaset whisky efter det andra.

— Ja, mina herrar, sade Hansson, det var en sorglig historia, men vi kan inte göra något, förrän vi kommer till Stockholm. En skål för herr Reuter i hans egen whisky!

— Hans egen whisky, frågade jag, vad menar du med det?

— Jo, svarade Hansson, jag lade beslag på den flaska, som stod på bordet bredvid den döde. Den har han ju ändå ingen nytta av nu. Det är verkligen en pikant smak på den. Jag har aldrig druckit maken.

Under det att Hansson pratade, hade ingenjör Vogel blivit alldeles likblek. Han reste sig upp, stirrade på honom som en vansinnig och skrek:

— Ni menar väl inte, att det är den buteljen?

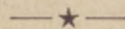
— Jo, visst, svarade Hansson och verkade förvånad.

Vogel krossade sitt glas mot durken och sprang ut genom dörren. Vi följde genast efter men kommo för sent. När vi hunno ut på däck, hörde vi ett plaskande i vattnet. Vi hittade honom aldrig, trots att en livbåt var ute en timme och sökte.

De andra herrarna voro naturligtvis förvirrade över vad som hänt, men när jag förklarade saken, tyckte de, att det var bäst, som skedde.

Jag fick aldrig riktigt veta, hur mordet gått till, men jag förmodar, att min teori är riktig. Tydligt kände Vogel och Reuter varandra, trots att de inte låtsades göra det. För övrigt spelar det ingen roll.

Experimentet var intressant trots den sorgliga utgången, slutade kommissarien. Jag är polisman och vill inte döma, bara utreda.

Regementets fana (Fors. fr. sid 22)

1111:an såg sitt regementes samlingstecken svepa över regementsstaben, han hörde musiken falla in med regementsmarschen — finska rytteriets marsch — officerarna drog sina sablar, kommandoorden ekade skarpa. Regimentet rörde sig framåt.

"Den snöiga nord är vårt fädernesland"...

1111:an Jönsson gick och stirrade upp mot regementets fana, mot denna svällande tunga sidenduk och det var inte längre någon märklighet med hans tycke och fästhet vid den. 1111:an såg plötsligt och klart vad det alltid varit som fånglat honom hos regementets fana: det var traditionen, minnena, som var förbundna med den. "Han drack utur Donau kejsarens skål"! smattrade trumpeterna fram. Breitenfeld, Lützen, Poltava, tänker 1111:an. Här går 1111:an Jönsson... och mannarna omkring honom är krutstänkta bussar, "rivna, slitna och smutsiga, jämförda med de förgyllda, fjäderbuskade kejsarliga", tänker 1111:an och drar sig till minnes några ord ur historien. Och 1111:an själv är en krutstänkt buss och han marscherar på, marscherar mot vad som helst, och vart, så länge fanan vajar i teten. Och Gud nåde den som vågar röra min fana, den ska jag ta hand om, tänker han.

— God dag, gossar! hälsar kungen, som mönstrande håller till häst. Gud bevare konungen, svarar 1111:an frejdigt och låter sig villigt kuschas in i den mest spänstiga noggranna marsch.

Sid Roland:

Skymningen kommer sakta smygande nerifrån myrarna och upp mot stugan här på bergslutningen. Fantastiska, aldrig orörliga samla sig skuggorna allt fler och fler mellan granarna, i skrevorna, och över tjärnens svarta vattenöga.

Stugan här ligger som på en hylla i själva berget, uppklängd mot stenväggen, som vore den rädd för dalen därnere. Och runt om tränger skogen på, mörk och dyster.

Det är en tidig höstkväll. Ännu ligger litet av sommaren kvar i luften. Vindfläktarna, som få träden att susa så hemlighetsfullt äro mer sommar- än höstbetonade. Varligare, mildare således. Och de susa, ibland svagt, svagt, så återigen starkare . . . och ljudet dör bort, kommer åter. Det påminner om ljudet från en långt bort belägen fors.

Men många dagar är det inte kvar förrän vinden tar sig en annan ton. Hösten är inte långt borta nu.

Ett annat ljud vandrar ut över dalen, det kommer från ett lågt och ruckligt fähus, som ligger en bit nedanför stugan, alldeles mot granarnas linje. Det är en ko, som skramlar med tjudret. Det rasslar, och en klöv smäller till mot en planka.

Sedan är det likadant igen, skogens entoniga melodi tränger på igen och isolerar alla tankar.

Stugan är inte stort större än fähuset, men möjligen litet mindre vanskött.

Elektriciteten har inte hunnit hit upp, men klara kvällar kan man se hur det gnistrar och glittrar överallt nere i dalarna. Kostnaden för en ledning är för dryg för lillbonden häruppe. Hans gård är den enda på hela norrslutningen.

Och själv tycker han förresten att fotogenen är god nog åt honom. Är det någon som beklagar sig över de illaluktande fotogenlamporna, så börjar bonden bara att tala om de tider, då björkvedsbrasorna i den öppna spisen var tillräcklig belysning vintrarna igenom.

Han påminner gärna om dessa tider, då någon i gården vill tala om byarna i dalarna, om samhällena och ibland också om

staden nere efter älven. Livligast försvarar han "den gamla goda tiden" då dottersonen, sextonåringen, vill tala om de ny-modigheter, han lärt känna nere i skolbyn. Ungdomen har så lätt att godta allt nytt och underligt, menar gubben och ler ett överseende leende. Och så tillägger han, att han inte glömt, att han gått an på samma vis själv. En gång.

Nu sitter gubben ute på förstutrappan och stirrar ut i natten. Han sitter alldeles orörlig, och ögonen äro vidöppna, riktade ut över dalgångarna. Dock utan att se någonting särskilt. Det har blivit en vana hos honom att sitta så här, när skymningen kommer. Han trivs med det, att sitta och känna det som finns och sker omkring honom. I mungipan hänger pipan och tobaken glöder i piphuvudet. I korta små pustar sipprar röken fram mellan gula tänder.

Bara stenkastet nedanför ligger skogstjärnen och stirrar upp mot grantopparna och den mörka hösthimlen med sitt melan-koliskt svarta öga. Om någon dag bara, ska det dras över med den första tunna ishinnan. Och snön ska ligga gråvit som smutsiga vaddtussar, i buskarna runt om. Sen är det full vinter igen. En hård vinter till och med, ty sommaren har varit ovanligt varm, och då blir vintern desto hårdare. Det slår aldrig fel.

Gubbens pipa snörvlar till och han knacker ur askan mot brosteget.

Stugdörren öppnas försiktigt, knarrar lite grann, och pojken, sextonåringen, kommer ut och slår sig tyst ned bredvid gubben.

Det sägs ingenting. Det är bara suset uppe i grantopparna, som hörs . . . Inte ett ljud mer, knappt en rörelse.

— Det är snart vinter, säger pojken till slut. — Vinter, tillägger han.

Och så är det tyst igen.

Gubben sneglar på honom. Han vet, vad pojken kommer att säga därnäst. Han ser det på hans blick, som försöker tränga igenom dunklet och nå byarna, samhällena, nere i dalarna.

— Den som vore nånstans därnere, säger nu pojken. Ganska lågt, ganska osäkert.

Gubben tänker hur det skulle vara då. När de äro ensamma, han och mor. Dagarna ska gå då också, som de gjort förut. Bara ännu tystare, ännu saktare. Pojken förutan. Och snön ska torna upp sig kring stugan. Han ska gå där på mornarna och skotta upp stigarna till lagårn, till brunnen och dasset bakom lagårn. Dag efter dag, vecka efter vecka. Och fotogenlampans låga ska fladdra gul inne i stugan, mor tyst pyssla vid spisen, och själv ska han sitta på kökssoffan och lyssna på hur vinden sopar igen stigarna. Och så prata de med varann ibland, mor och han. Om att brunnen frusit igen, om hur pojken kan ha det. Där han är.

Gubben lägger den slocknande pipan bredvid sig.

Månen tittar nu fram bakom ett moln. Det gula himmelsögat stirrar ned på skogen och dalgångarna, på svarta tjärnar och små stugor på slutningarna. Som den gjort alla höstkvällar.

Pojken ser på gubben. Väntar att han ska säga någonting. Och till slut säger gubben, lågt som är han rädd att orden ska höras ditin i stugan:

— Jag känner en, nere i samhället . . . han har nån slags verkstad . . .

Gubben tystnar. Pojken väntar på fortsättningen och den kommer, ännu lägre och försiktigare:

— Hos honom kunde du kanske få vara i vinter . . . och lära dig nånting . . . Jag skulle kanske kunna följa dig dit och höra med honom . . .

Pojken nickar ivrigt. Och gubben måste berätta mer om den där mannen med verkstaden. Och så bestämmer de en dag att fara ner till samhället borta i dalen.

— — —

Den första snön har kommit. Den svarta tjärnen har fått sitt istäcke — och snön ligger gråvit överallt, mellan buskarna, i skrevorna och runt om stugan.

Gubben står ute på gårdsplanen, ensam, och pipans glöd glimmar. Skymningen är tätare och tyngre nu. Det blir mera snö till natten, det känns i luften.

Han knackar ur sin pipa under det blicken irrar ut över dalarna. Och så går han till slut sakta och makligt in i stugan, öppnar dörren, skrapar snön av fötterna innanför tröskeln och slår sig ner på soffan.

Mor står framför spisen, hon vänder sig inte om utan pysslar vidare med det hon har för händer.

— Korna bär sig så underligt åt när jag ger dem hö, säger hon. — Dom råmar bara, hela tiden jag är i lagårn . . . Det är som om dom inte tycker om att jag ger dem . . . Dom är inte vana vid det än . . . Pojken har ju alltid gjort det.

Gubben nickar. Sedan tittar han ut i rummets dunkla vrår, får fäste för blicken och svarar:

— Korna längtar eftern . . . Kanske. Kokräk är inte så dumma, som man tror. Han hade som ett särskilt handlag med kräken, pojken . . .

Mer ord blir det inte av gamlingarnas tankar. Oct så vandra kvällstimmarna in i natten. Snöflingor dala ner. Till en början sakta och varligt, liksom kännande sig för. Sedan allt tätare och tätare.

Vinden tar i. Det tjuiter i fönsterremorna och fotogenljuset flämtar.

— I morgon blir det att göra opp väg till lagårn, tänker gubben då han släcker lampan.

de går tillbaka till brotten börjar någon av männen att berätta något. Det är en historia från gamla tider i bygden. Det är om jakt eller fiske, det är kanske om båtsman Frisk-Opp eller gård-farihandlaren Go-bort. Eller den kanske handlar om skogsrät eller om den fullt trollkunnige notbindaren Sör-Jack. I varje fall är det en historia som de alla kan fundera på när de återvänder till arbetet, något som deras tankar kan famla omkring medan järnspetten långsamt gräver sig ner i kalkberget och deras händer återigen rispas upp av de vassa stenarna. Under tiden stiger solen högre upp över deras huvun, sommarnattens sceneri förvandlas långsamt, allt blir ljusare omkring, daggen stryker bort och svalkan dröjer endast motvilligt kvar i fördjupningar och nerskärningar. Med det begynnande dagsljuset dunstar också alla gamla och alla otroliga historier bort. Det tillhör en förgången tid, något som har varit och som för deras räkning aldrig kan komma igen. De har brutit sig loss från bygden, de tillhör den inte längre, traditionerna därifrån är inte deras. Solen har redan hunnit vara uppe flera timmar. Deras kroppar är förlängesedan genomblöta av dess varma välsignelse. Klockan är snart sex och den nya avlösningen från fastlandet kan komma när som helst. Därborta mognar säden och höängarna skördas. Brynstenarnas lätta klapper mot liarna ekar långt ut över vattnet. Ljudet blandas med det dova mullret från dynamitskotten. — Norberg stryker ett kors i sin anteckningsbok och säger: — Nu e de slut för oss, vi kan försvinna för i dag!

I samma stund ljuder ugnsvisslan, spetten kastas åt sidan, skottkärrorna ställs ner, eldstadsluckorna smälls igen och alla drar sig bort mot lastbryggorna för att vänta på motorbåten som skall föra dem över till fastlandet och några timmars medvetlös vila under dagens hetaste stunder.

Någon nämner Sundbärgs namn.

— Ja, Sundbärg!

— Han fick sej en smäll!

— Å lungorna hans var inte prima!

De säger Sundbärg samt det som hänt och är med Sundbärg. Det tillhör deras värld, det är deras liv. Och under tiden står de flesta i den strålande klara morgonsolen med bakåttjälpta huvun och en solkig trasa pressad mot ansiktet. Det är så. Kalkdammet är ingen ljuvlig blomma att lukta på, det är ej furuskogarnas doft eller slätterängarnas honung. Sundbärg är en av dem. De kanske heter Sundbärg allesammans. Deras lungor är inte prima och vem står i vägen när skottet går nästa gång?

Men Norberg som är stöpt i kalk från hatten ner till skosulorna, som tycks vara ett med kalken själv, pekar på båtarna som ligger vid lastbryggorna och kastar ifrån sig sitt kol:

— Dom där rostlådorna för raka vägen ut i livet, era djävlar!

De elvaåriga pojkarna stirrar både trött och nyfiket på det rörliga livet ombord:

— Dom gör det?

— Javisst! Långt härifrån!

Vad menar nu Norberg med detta? Långt härifrån! Finns inte livet på denna plats, utan endast långt härifrån?

Och sedan kommer motorbåten som de alla går ombord på. Johan lämnar en lektion i en skola. En annan slags lektion i en annan skola väntar honom. Blodet rinner ur hans näsa. Blodet rinner ur de flesta näsor. Hans händer har blivit breda och såriga, ryggen är hård. Vattnet glittrar, solen skiner. Männen sitter på tofterna med sammansjunkna skuldror och de öppna handflatorna lagda på knäskålarna. Redan har det första dags-

Det glödande . . . (Forts. fr. sid. 20)

sysselsatt med att putsa mässing, men Li var ute i trädgården. Likaså Kwang. Han arbetade alldeles bakom er.

— Då är det han som stulit min dyrbara kamera, utbrast John Hellman.

— Det återstår att se, sade Ling Su med kall, hård röst. I alla händelser kan endast dessa två komma ifråga. Och av dem endast en.

— Det är Kwang, vidhöll John Hellman. Titta hur hans ögon flackar. Han ser ut att ha dåligt samvete, om någon.

Ling Su svarade inte. Han tog ett par steg fram och hans kalla, hårda ögon svepte över de församlade.

— En stöld har begåtts i mitt hus, sade han. En ärad gäst har blivit bestulen. Vissa omständigheter göra att misstanken faller på någon av er, mina tjänare. Endast två av er voro ute i trädgården när stölden begicks. Det var kyparen Li och trädgårdsarbetaren Kwang.

John Hellman mobiliserade hela sitt förråd av kinesiska för att kunna följa vad som skedde. Ling Su gjorde ett uppehåll och granskade skarpt de två han nämnt vid namn. Li stod rak med upplyft ansikte och såg sin herre rakt i ögonen. Kwang stod litet bakom en av flickorna. Han var klädd i en skjortliknande blus av blekblått bomullstyg med korta ärmar och bruna, halvlånga, lappade bomullsbyxor. I händerna hade han en trasig stråhatt som han vände ideligen. Hans ögon irrade och de stora nakna fötterna trampade oroligt. Sannerligen, han såg ut som om han hade något på samvetet.

— Kwang, kom hit! Ling Su's låga röst träffade Kwang som ett piskrapp. Han såg ut att vilja springa sin väg men de andra sköto fram honom. Darrande stod han framför sin herre.

— Kwang, sade Ling Su i samma låga ton, har du tagit den vite mannens svarta låda?

Kwangs ögon irrade och han sväljde. Struphuvudet åkte upp och ned.

— Kwang, svara!

— Nej, herre.

— Kwang, sade hans herre och tvingade den förskrämda kulin att möta hans blick, är du beredd att begå Det Glödande Myntets prov?

Kwang sväljde.

— Ja, herre.

Ling Su gav några order till tjänaren Han och denne tände elden i fyrfatet och blåste på glöden med en blåsbälg. Själv öppnade han den skåpliknande kistan och tog fram ett föremål. Det var ett fyrkantigt mynt med ett hål i mitten. Ling Su höll upp myntet så att alla kunde se det. Så talade han:

— Ni känna alla till det Glödande Myntets prov. Myntet bränner icke den som talar sanning.

Tjänaren Han räckte sin herre en lång tång, liknande en smedtång. Ling Su tog myntet med tången och lade det i kolelden. Om en stund tog han upp det.

— Kwang, sade han, räck fram din högra hand.

Darrande sträckte kulin fram en smutsig, valkig handflata.

skiftet törnat till vid stenkärrorna och förbränningsugnarna. Dynamitskotten dånar dovt, dess ljud blandar sig med det lätta klappret av brynstenarna som slår mot slätterkarlarnas liar. Medan dagen långsamt vaknar till liv lämnar de den vita ön för att andas ut och hämta krafter till nya arbetstimmar.

Redan står de i den heta sommarsolen osynliga eldsflammorna högt över kalkugnarnas skorstenskransar.

— Än en gång frågar jag dig Kwang, har du stulit den vite mannens svarta låda?

— Nej, herre, svarade Kwang nästan frimodigt.

Ling Su släppte det upphettade myntet i kulins hand. Men Kwang skrek inte. Han bara stod och stirrade på Det Glödande Myntet som inte brände hans hand, som bevisade hans oskuld.

Ling Su tog myntet med tången och lade det åter i kolelden. Kwang stod kvar och stirrade ner i sin oskadade hand. De andra i rummet sorlade svagt som av förundran och vördnad.

John Hellman fylldes av en oerhörd förbittring. Vad var det här för skoj? Här stod han och bevittnade en massa hokus-pokus medan hans dyrbara kamera antagligen var på väg till någon av Hongkongs tusen och en lumpbodas.

— Ling Su, började han, ska ni inte tillkalla polisen. Vi spiller bara tid . . .

— Lugn min vän, sade Ling Su. Det Glödande Myntet förfelar aldrig sin verkan.

Åter tog Ling Su myntet från kolelden och höll det över Kwangs utsträckta hand.

— Kwang, sade han, vad gjorde du i går eftermiddag?

Kwangs ögon började irra på nytt och hans fötter trampade oroligt. Han sväljde och sväljde men fick inte fram ett ord.

— Kwang, svara mig. Och säg sanningen, hela sanningen.

— Jag — arbetade i trädgården, herre.

Ling Su släppte myntet i kulins hand. Kwang tjöt till och högg tag om den skadade handen med den friska. Han stod och trampade sig själv på tårna och stönade med slutna ögon.

Ling Su tog upp myntet som svedde den mjuka mattan. Den fräna lukten av bränt tyg blandades med lukten av bränt kött.

— Kwang, sade Ling Su med sin låga röst, du ljög. Därför brände myntet dig. Vad gjorde du i går eftermiddag?

— Jag var full, herre, full av risbrännvin. Jag låg och sov vid uthusväggen . . .

— Det är bra, Kwang, sade Ling Su. Du kan gå. Akta dig för risbrännvinet hädanefter.

Och den stackars Kwang snubblade ut ur rummet och ut ur denna historia.

Ling Su hade lagt myntet tillbaka i kolelden.

— Li, sade han tyst, kom fram.

Li, kyparen, steg fram. John Hellman tyckte han såg fräck ut. Men rädd på samma gång.

— Li, frågade Ling Su, har du tagit den vite mannens kamera?

— Nej, sade Li. Jag stod ute i trädgården och kritade ett par vita skor . . .

Ling Su tystade honom med en gest.

— Li, är du beredd att begå Det Glödande Myntets prov?

Li såg inte så säker ut längre. Men han sade:

— Kalla hit polisen, Ling Su. Jag såg Kwang ta kameran. Han var bakom mr Hellman. Jag såg . . .

— Li, räck fram din högra hand!

— Nej, tjöt Li och drog sig bakåt, ni kan inte bluffa mig som ni bluffade Kwang. Jag . . .

— Om du talar sanning bränner myntet dig inte.

Li kallsvettades. Han hade varit några år i Amerika. Och han hade inte varit guds bästa barn. Man hade utvisat honom som misstänkt för bland annat narkotikasmuggling.

Han var inte den som trodde på skrock och signerier. Men — ändå — Österns hemlighetsfulla spel bragte fruktan till hans hjärta. Han var rädd för Det Glödande Myntets prov.

— Han, Ling Su nickade åt tjänaren.

Men innan tjänaren hunnit fram till hans sida skrek Li:

— Ja, Ling Su, jag stal kameran! Må du bli fördömd! Må dina . . .

— Tyst, Li. Var är kameran?

Tuberkulosbehandlingen (Forts. fr. sid. 12)

Alla tuberkulosanatorier överflödiga!

De meddelanden som blevo synliga både i den medicinska pressen och dagspressen gävo löften om att vi i detta medel hade fått det länge väntade helbrägdamedlet. Det hela verkade som en bomb. Sedan de dagar då Koch, i början av 80-talet, kom med sitt tuberkulin har väl ingen behandling väckt ett sådant uppeende. Man måste nästan ha upplevt det för att förstå det. Det sammanträde som hölls i Dansk Medicinsk Lægeforening fick ett mycket dramatiskt förlopp och vågorna gingo höga. Mølgaard hade själv begränsat sina försök till att huvudsakligen gälla kalvar, men med ledning av de resultat han uppnått med dem ansåg han sig kunna lova god verkan också på människor. Som alltid när pressen får tag i "stoff" av detta slag, voro tidningarna fulla av artiklar om de sensationella resultat medlet åstadkom vid lungtuberkulos. "Om två år äro alla tuberkulosanatorier överflödiga", stod det i en tidning. Med mindre gick det inte. För vår kuranstalt hade det så när medfört en komisk följdverkan. Vi höllo just på med att planlägga en kostsam omläggning av vårt centralvärmesystem, anbud hade antagits. Men så ringde entreprenören upp en dag och föreslog arbetets nedläggande, då kuranstalten ju om två år var överflödig. Fullt så sangviniska voro nu icke vi, utan arbetet blev utfört. Det var emellertid icke så lätt att hålla huvudet kallt. Vi hade ju som läkare rik erfarenhet av, hur alla de medel som anbefalldes såsom de allena saliggörande blevo idel besvikelse. Men här såg det dock ut att vara något att hoppas på. Läkarna strömmade till Köpenhamn och de sjuka likaså. Själv mötte jag vid min ankomst till Bispbjergs stora sjukhus en patient på en bår. Hon hade samma morgon anlänt i sjuktransport från danska västindiska öarna för att bli behandlad. Det var en lätt sak att se att hon icke hade lång tid kvar. Och flera kom det, i regel de sjukaste, som klamrade sig fast vid medlet såsom det sista halmstrået. Redan vid vårt första besök mötte oss alltså skepsisen. De stora doser som gavs till att börja med visade sig så farliga, att det höjdes röster som helt enkelt ville ha förbud mot användningen av sanochrysinet. Men i det stora hela var det den första tiden massuggestionen som hade övertaget. Man menade sig kunna konstatera förbluffande resultat

— En vän till mig, guldsmeden Lai Tan, passerade förbi. Han fick kameran för att sälja den i Ah Fongs lumpbod i Kowloon.

— Han, och ni, min unge vän. För Li till mitt kontor medan jag ringer efter polis.

Ling Su löste ut kameran hos Ah Fong med tio Hongkongdollars. När han överlämnade den till John Hellman sade han leende:

— Ni förstår, min unge vän, jag visste att Kwang var oskyldig till stölden. Därför värmdes jag myntet bara litet första gången. Kwang har mycket tjock hud i sina händer. Han kände ingenting. Andra gången nästan glödgade jag myntet. Jag såg Kwang ligga och sova vid uthusväggen i går eftermiddag. När han ljög släppte jag det upphettade myntet i hans hand. Effekten såg ni själv. Den kom den självsäkre Li att vackla. Redan hans tvekan inför provet rörde honom. Jag har iakttagit Li under en månad och funnit att han inte är ärlig.

Li, tjuven, erkände inför polisen liksom han erkände inför Ling Su, och fick sitt straff. John Hellman fick tillbaka sin kamera. Och den gamle kloke Ling Su hade fått tillbaka sitt förlorade ansikte, med andra ord, hans ära var räddad.

Och åter kunde han sticka sina händer i kimonons vida ärmar och mysa mot solen och tycka att livet var ganska gott.

både kliniskt och röntgenologiskt. Men inom kort anmälde sig besvikelsen. Även med de försiktiga små doser, som man övergick till, kom det ytterst obehagliga symptom från huden, från njurar och tarm och från slemhinnor. Det berättades att Köpenhamns kommun måste ersätta en patients alla tänder som fallit ut i följd av behandlingen. Man började klart inse, att besvikelserna måste komma. På kongressen i Köpenhamn som avhölls ett par år efter det medlet hade kommit i allmänt bruk gjordes en återblick över erfarenheterna från de nordiska länderna. Och det må sägas, att något särskilt positivt blev icke framlagt. Mest optimistiska voro de danska läkarna, norska och finska läkare förhöll sig reserverade, även om det fanns enstaka entusiaster. För Sveriges vidkommande måste domen konstateras såsom mycket sträng, referaten verkade närmast en nedsabbling.

Hur är uppfattningen nu, efter flera års erfarenhet? Sanningen är väl den, att sanochrysinet har kommit i bakgrunden. Det användes alltjämt och sista ordet är icke sagt. Det synes hävda sin plats som ett *hjälpmedel*, vars kapacitet dock är helt höljd i dunkel. Det har fått en konkurrent i *solganalet* som är mildare och icke medför samma våldsamma biverkningar som sanochrysinet.

Sista gången sanochrysinet blev dryftat offentligt var på kongressen i Århus 1937. Debatten rörde sig till stor del om vilka sjuka som voro ägnade för sanochrysinbehandling. Någon större enighet kom man icke till och på festmiddagen på kvällen sjöngs i anslutning till ett tal för damerna följande lilla vers:

*Du tar din
og jeg tar min
men vem skal så ta sanochrysin?*

Om till sist ett annat medel, *Dreyers vaccin*, tages med på listan över alla de medel som ha väckt en del uppeende, tror jag det viktigaste är nämnt. Dreyers vaccin framställdes av tuberkelbaciller som behandlats med formalin. Hans meddelande väckte en del uppmärksamhet, och medlet prövades en kort tid även här hemma. Det hade en mycket begränsad livstid och användes säkerligen ej mera.

Solbehandlingens anhängare och vedersakare.

Under åren omkring 1910—12 framlade en känd läkare, dr *Rollier* i Leysin de resultat han nått vid s. k. kirurgisk tuberkulos — i ben och leder — med intensiv solbehandling. Han berättade att han med hjälp av sol fått så goda resultat, att han trodde sig kunna stänga sitt operationsrum. Vid försiktig tillvånjning blevo hans små patienter — det var i synnerhet barn han behandlade — så härdade, att de midvintertid åkte skidor i timvis, endast iförda en liten badbyxa. Det låg nära till hands att överväga, om icke samma goda verkan kunde uppnås vid lungtuberkulos. Försiktiga försök gjordes på Mesnalien, med kortvariga bestrålningar som dag för dag ökades. De sjuka befunno sig så väl, att solbaden i vissa fall ökades till flera timmar dagligen. När solen svek, gavs det ljusbud inomhus som ersättning.

Någon skadlig inverkan observerades aldrig. Solbaden skänkte de sjuka ett obeskrivligt välbefinnande. Samtidigt som de verkade stimulerande och gävo god aptit, blev nattsömmen bättre.

I vad mån solbaden hade någon direkt gynnsam inverkan på sjukdomen, är svårt att säga, här som eljest, när man utprövar ett nytt medel mot en sjukdom, som i sitt förlopp är så nyckfull som lungtuberkulosen. För vårdpersonalen var det påfallande, att vi efter solbadens införande hade så få lungblödnningar. Dessa äro ju ett symptom som mer än annat verkar alar-

merande och deprimerande, så det märks snart om det blir anorlunda. På vad sätt solbaden kunna ha denna verkan är icke gott att säga. Den möjligheten kan tänkas, att den starka blodtillströmningen till huden skulle kunna verka avlastande på kretsloppet i lungan. Huvudsakligen ha väl solbaden sin betydelse genom att hudsystemet härdas och ämnesomsättningen ökas. Alla teorier om pigmentbildningen och om absorbering av ultravioletta strålar hänga ännu i luften.

Dessvärre har en opinion mot solbehandling vid lungtuberkulos givit sig tillkänna på senare tiden. Det hävdas att den kan aktivisera sjukdomen på samma sätt som vi känna till från stora tuberkulininjektioner. Vi ha fått slagordet badstrandspleuriter. Jag har mött dessa farhågor hos de yngre läkarna. Det går ofta så långt, att jag får patienter hit, som ha fått ordination att icke spatsera i solskenet. De uppfatta det så bokstavligt, att de t. o. m. på vintern sky solen. Äro nu dessa farhågor befogade?

Låt oss ta fall av pleurit, som uppträda i samband med en intensiv badbehandling med solbad. Varför skola just solbaden få skulden för detta? Kan det icke tänkas, att de långvariga kalla baden med ansträngande simturer och påföljande vistelse på stranden i våta badkläder kunna ha sin del i olyckan? Och vem vet om pleuriten över huvud taget kan tillskrivas någon av dessa orsaker?

Att solbad icke böra ges vid akuta former av lungtuberkulos är en sak för sig. Det är ju en gyllene regel vid alla akuta inflammationer, att de ej skola behandlas aktivt, de skola ha ro. Men därifrån och till att beröva äldre sjukdomsfall ett så livgivande medel som solen är steget långt. Hela opinionen mot solbad smakar litet för mycket skrivbordslärdom.

Pneumotoraxbehandlingen ger nya möjligheter.

Alla de medel som hittills nämnts kunna betraktas som led i en passiv behandling. Samtidigt fingo vi under det första tio-talet av detta århundrade en behandling som var det första steget till en mera angreppskraftig aktiv behandling. Det var den så kallade pneumotoraxbehandlingen, för vilken det finns så många mer eller mindre lyckade översättningar, kvävgasbehandling, blåsning, pumpning. De danska patienter som komma till vår kuranstalt begagnade uttrycket "kväva" lungan. Detta gav anledning till en episod, som kanske kan berättas:

En nykommen patient hörde en dag inifrån operationssalen, där doktorn företog en "bränning", att den sjuke jämrade sig litet. Hon frågade sjuksystem vad det var för något som försiggick därinne. "Å, det är inte något farligt", svarade systemen, "det är bara en patient som doktorn har försökt kväva, men det gick inte, så nu bränner han henne." Modern tuberkulosbehandling!

Den var ingen enkel behandling, pneumotoraxbehandlingen, under de första åren. Vi arbetade mer eller mindre i blindo. Röntgen hade vi icke, det var att lita på vad vi hörde med vårt öra och perkuterade med våra fingrar. När vi nu veta, vad röntgen betyder vid ställandet av den riktiga indikationen för en pneumotoraxbehandling, så kan det nog gå kalla kärar nedåt ryggen på oss äldre läkare, som frejdigt satte igång med att "blåsa".

Skräcken för den farliga komplikationen luftblodpropp höll nog också många gånger tillbaka. Det kan väl sägas, att det var professor Sangmanns uppfinning att anbringa en manometer på apparaten som gjorde att risken för denna fara blev betydligt förminskad och gav "nybörjarna" mod att utnyttja metoden. Och resultaten blevo goda. Det var förbluffande att se hur många av de behandlade som blevo kvitt sina symptom. Och senare har denna behandling gått sin segerväg överallt.

Men fullkomlig var den icke. Icke alltid lyckades det att bringa en gensträvig lunga till ro. Betydligt bättre resultat uppnådde man sedan *Jacobeus* uppfann metoden att avbränna större eller mindre sammanväxningar, som hindrade lungan från att falla samman.

Hela lungan avlägsnas utan men för patienten.

Tyvärr ägnade sig pneumotoraxbehandlingen icke för alla fall. Hos många patienter är lungan totalt fastlödd vid bröstväggen, och det hela kunde se hopplöst ut. Men de erfarenheter man inhöstat av pneumotoraxbehandlingen pekade vidare framåt och vi fingo *torakoplastiken* som ny metod. Ändamålet med denna operation var detsamma, att skaffa den sjuka lungan ro. Det uppnåddes genom att avlägsna alla revben på den sjuka sidan, så att hela bröstväggen sjönk in. Till att börja med gick man radikalt tillväga, det blev *totalplastik*, på norska populärt kallad "den store oppen." (*Oppen*, patientslang för operation Ö. a.)

Den första operationen här i landet utfördes av professor *B. Bull*. Hans många goda resultat verkade uppmuntrande. *Tandbergs* namn är också olösligt knutet till denna plastiks första period. Men operationen var ofta onödig lemlästning, man offrade både den sjuka och den friska delen av lungan. Mer och mer utprovades metoder av skonsammare art, man fick de lokala plastikerna, topplastikerna. Här böra *Joh. Holst* och *Carl Semb* nämnas i första ledet. De av dem utarbetade metoderna äro nu erkända över hela världen.

I många år hävdades allmänt, att dessa aktiva ingrepp kunde utföras endast vid ensidiga affektioner. Men ökad erfarenhet gav ökat mod att pröva sig vidare fram. Och således ha vi så småningom fått dubbelsidig pneumotoraxbehandling och dubbelsidig plastik. Det tycks ej finnas några gränser för det minimum av lunga en människa kan leva med och leva gott. Skola vi så till sist nämna den senaste landvinningen, operativt avlägsnande av hela lungan eller delar av den? Denna operation är tills vidare att beakta som ett kuriosum, men den har utförts med gott resultat här hemma och kan i givna fall rädda ett människoliv.

Är det underligt, att jag i början av denna artikel använde ordet sagolikt? det är sagolikt att tänka på, hur vi fått en rad behandlingssätt, som för några år sedan voro alldeles otänkbara och som redan ha räddat tusentals sjuka och just sådana sjuka, som utan dessa metoder hade allra sämsta chanserna.

Sagan är icke slut än. Den kommer nog att fortsätta. Och nog finns det många optimister som tro sig kunna se det slutgiltiga målet skymta: helbrägdamedlet som skall göra alla andra medel överflödiga. Det är väl först och främst de nya kemiska medlen, *M. B. 693* och dess substitut sulfotiosol, sulfapyridin o. a. som ha givit optimisterna vind i seglen. Men detta allt är framtidsperspektiv, som icke ha något med denna artikel att skaffa.

(Vi Vil)

VITA

Läkerol

(Bröst-Bonbons)

innehålla samma välgörande eteriska oljor som de världsberömda mörka Läkerol-Tabletterna.

Vita askar à 35 öre oms. o. varusk. inb.

ETT PRISBELÖNT PARTI.

Wasa Schackklubb har traditionellt arrangerat en mästarturnering i Stockholm under jul och nyår. I den starka 10-man-nagruppen utgick Folke Ekström som segrare med 7½ poäng, därefter S. Lundholm 7, O. Kinnmark 6, G. Stoltz 5½, B. Ekenberg och K. Sköld vardera 4½, S. Lindquist och Z. Nilsson vardera 3, A. Bergqvist 2½ och L. Lindberg 2 poäng.

Efterföljande parti belönades med första skönhetspriset i turneringen. Det är Olov Kinnmark, Göteborg, känd kombinationsspelare, som här briljerar med vackra offervarianter.

O. Kinnmark,
Göteborg.

1. e2—e4
2. Sg1—f3
3. Sbl—c3
4. Lfl—b5
5. Sc3—d5

Starkare vore 5.—, Sxd5 6. exd5, e4!

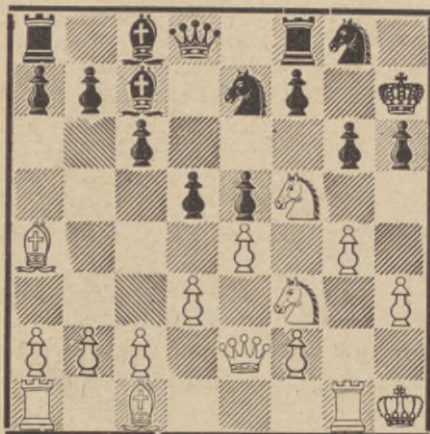
6. 0—0
7. d2—d3
8. h2—h3
9. Sd5—e3
10. g2—g4

Ett typiskt drag för en angreppsspelare. Han vill placera sin springare på f5, och om springaren slås tar vit med g-bonden, och linjen är öppen för angrepp mot svarts kungsställning.

10. — —
11. Lb5—a4
12. Se3—f5
13. Ddl—e2
14. Kgl—hl
15. Tfl—gl

Efter sina omsorgsfulla förberedelser hoppas svart att äntligen kunna driva bort den besvärliga springaren. Den följande kombinationen kommer säkerligen som en överraskning.

Ställning efter 15. —, g7 g6.

16. Lc1×h6!

g6×f5

B. Ekenberg,
Lund.

- e7—e5
- Sb8—c6
- Sg8—f6
- Lf8—b4
- Lb4—a5

Om S×h6 så Sg5† och S×h6.

17. g4×f5
18. Sf3—g5†
19. De2—h5
20. Sg5—e6!

Åter en vacker vändning. Springaren kan ej slås till följd av 20. —, T×g8, K×g8 22. Dg6† Kh8 23. D×h6† Kg8 24. Tg1† Kf7 25. Tg7† Ke8 26. Dg6† och matt i nästa drag.

20. — —
21. Se6×f8
22. e4×f5
23. Tg1—g5

Det förefaller som om svart kunnat rida ut den värsta stormen med att här spela Se7. T ex. 24. Ta—gl Tg8 25. Tg6 T×g6 26. f×g6 Kg7 27. g×f7† Kf8 o. s. v.

24. Ta1—gl
25. c2—c3
26. Tg1—g2
27. d3×e4
28. La4—b3!
29. Tg5—g7†

Att slå tornen leder till förlust efter Dg5† jämte f5—f6.

30. Tg2—g6!
- Ej 30. —, f×g6 för 31. T×g8† o. s. v.
31. Tg7×g8†!

Här hade svart en möjlighet till remi genom fortsättningen 31. —, D×g8 32. D×h6†, Dh7 33. D×f8†, Dg8 34. Dh6†, Dh7 35. D×h7†, K×h7, och trots två bönder mer kan vit vid riktigt spel ej ernå mer än remi på grund av de olikfärgade löparna. Men svart var i svår tidsnöd och kunde ej hinna bedöma detta slutspel.

32. f5×g5
33. f2×e3
34. Lb3—c2
35. Dh5—g5†
36. Lc2—e4
37. Dg5—f4
38. Le4—f3
39. Df4—b8†
40. Db8×b7
41. Db7×a7

- Tg8×g6
- Kh8—g7
- Tg6—e6
- Kg7—f8
- Sh6—g8
- Sg8—f6
- Lb6×e3
- Kf8—g7
- Le3—f4
- Te6—e1†

Schackspalten

Red. av E. Lundin.

42. Kh1—g2
43. Lf3×c6
44. Kg2—f3
45. Da7—g1†
46. Dgl—g5

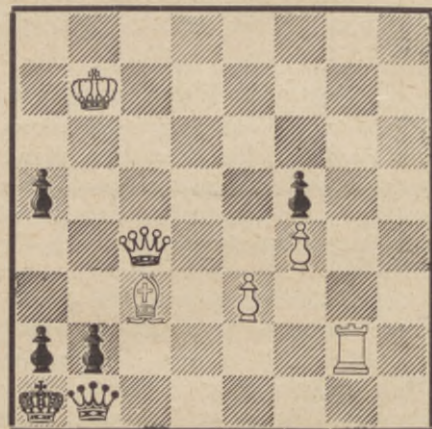
- Te6—b1
- Tb1×b2†
- Lf4—b8
- Kg7—h7

Här överskred svart betänketiden. Hans ställning kunde för övrigt ej hållas.

Det "odödliga problemet". Lösning: 1. Tb7, D×b7. 2. L×g6†, K×g6. 3. Dg8†, K×f5. 4. Dg4†, Ke5. 5. Dh5†, Tf5. 6. f4†, L×f4. 7. D×e2†, L×e2. 8. Te4†, d×e4. 9. d4 matt.

PROBLEM NR 90.

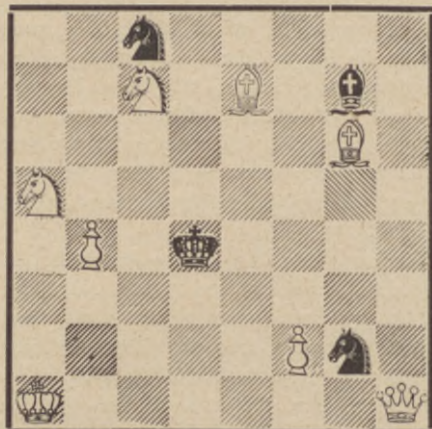
Av E. G. Schultz.

Matt i tre drag.

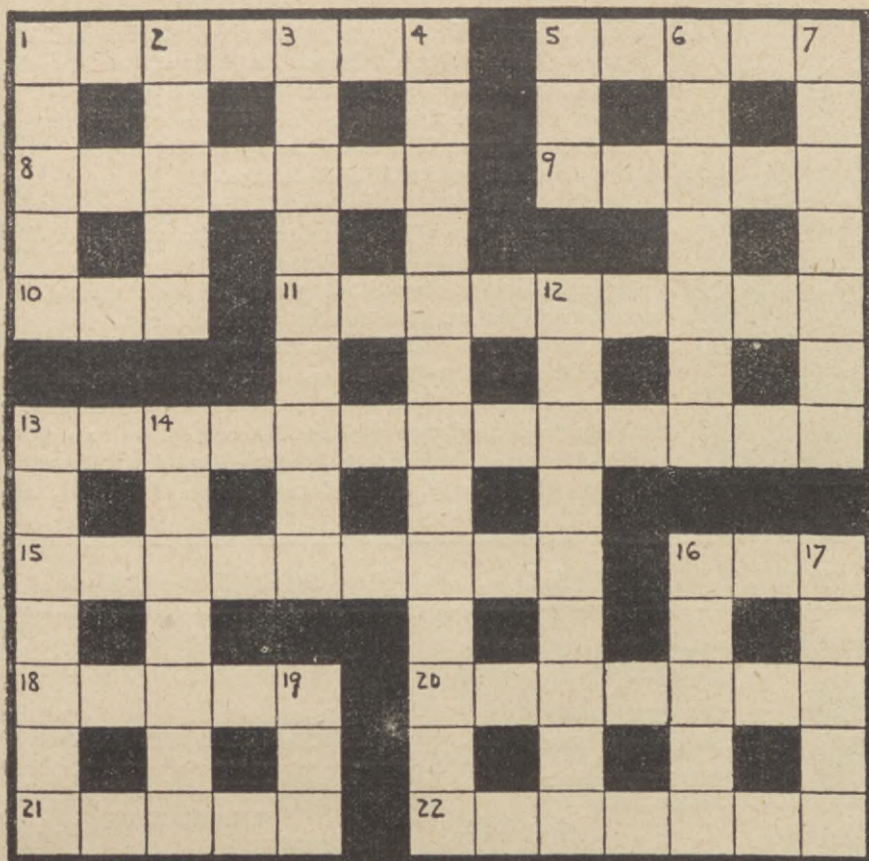
PROBLEM NR 91.

Av Herman Jonsson.

Matt i två drag.

KORSORD NR 2

Vågrätt:

1. Där många kär vän visar oss ryggen (7)
5. Lär ha en bakgård, där vitsen blommar (5)
8. Projektilens gång i luften (7)
9. Hämtar Skum från renhjordarnas vandring över fjällen (5)
10. Hon låter som en katt (3)
11. Ofta den välartade skolgossens uppmuntran (9)
13. Är det när apor uppträda som människor i sällskapsdräkt (13)
15. Gick den röde mannen ut på för att bli upptagen bland krigarna (9)
16. Är tjuren till naturen (3)
18. Knut i Skåne (5)
20. En hel sådan kan förintas i det moderna storkriget (7)
21. Har slöja men blir aldrig brud (5)
22. Kant bl. a. (7)

Lodrätt:

1. Föga muntert tillstånd (5)
2. Barbro Stigdotter är en . . . som gått till historien (5)
3. Högsta hönset i huvudstaden och har man gjort när man betalat sina skulder (9)

4. En satellit, vad är det? (13)
5. Ljuva ord! (3)
6. Natt och dag (7)
7. Kan ibland ge ledning till vart mors bästa värphöna tagit vägen (7)
12. Stjäl för stjälandets skull (9)
13. Behållare (7)
14. Det är vad man verkligen förtjänar (7)
16. Gör man ofta med hjälp av stickor och maskiner numera (5)
17. När månen är omgiven av en ring blir det vanligen förändring i väderleken (5)
19. Över (3)

LÖSNINGAR

till korsord nr 2 skola vara oss tillhanda senast den 15 mars. Två pris utdelas på resp. 10 och 5 kr. Lösning i aprilnumret.

På förekommen anledning påpekas att varje tävlingskuvert får innehålla endast en lösning liksom att varje tävlingsdeltagare givetvis inte äger rätt att insända mer än ett tävlingskuvert. *Glöm ej att märka kuvertet "Korsord nr 2".*

JULKORSORDETS LÖSNING

meddelas i marsnumret.

Dansk cigarrhistoria.

Olsen kom med huvudet inlindat i bandage, berättar en dansk tidning.

För en vän berättade Olsen vad som hade hänt. Han hade kommit hem med fem präktiga cigarrer och erkände för sin fru att han måst flirta litet med cigarrbodsfröken.

— Men du menar inte att din snälla fru för den skull . . . började vännen, med en blick på bandaget.

— Nej, klippte Olsen av. Men du förstår att i går kom jag hem med en hel låda cigarrer . . .

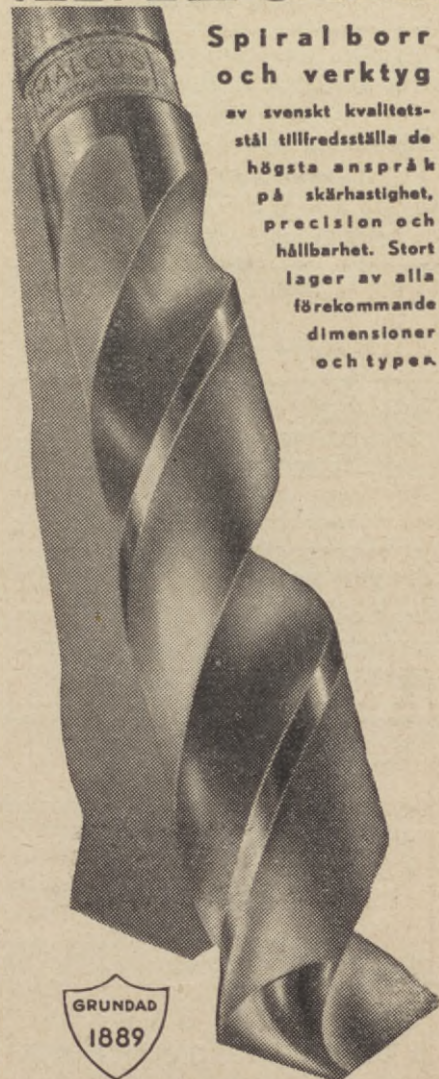
*

— Kaffe är himlagott — hur många koppar jag än dricker, vill jag alltid ha en påtår.

MALCUS

Spiralborr och verktyg

av svenskt kvalitetsstål tillfredsställa de högsta anspråk på skärhastighet, precision och hållbarhet. Stort lager av alla förekommande dimensioner och typer.

A.-B. MALCUS HOLMQUIST - HALMSTAD

Från FLIS julfest

FLIS' sedvanliga julfest hölls da'n efter trettonda'n i Folkets Hus B-sal. Festkommittén med "Svärmor" i spetsen hade gjort det bästa möjliga med dekorerings och dylikt och hade faktiskt fått stil och trevnad i den annars så tråkiga salen. Nog vore Stockholm moget för ett nytt modernt Folkets Hus med hissar och andra bekvämligheter? Pengar lär ju finnas för ändamålet.

Föreningens ordförande hälsade välkommen och ett gott nytt år med ytterligare framgångar för FLIS samt meddelade att insamlingen denna jul hittills inbringat 25,500 kronor och att till jul utdelats i understöd 16,200 kronor.

Därefter bjöds på äkta kaffe med dopp vid de många långborden varvid Taxen & Co underhöll med musik och Folke Keding sjöng sin välkända Ta'mer m. m.

Granen flyttades nu mitt på golvet och en långdans igångsattes varvid den ena efter den andra trillade ur allt efter orken. Sedan följde mera modern dans. Ett uppskattat inslag var när skådespelaren Gustav Lövås kom direkt från teatern en trappa ovanför och sjöng några av sina färskaste schlagers. Han avtackades med stormande applåder. Ett antal saker som skänkts till föreningen utlottades och klockan tolv blev det uppbrott och man åkte hem till sitt nöjd med aftonen. 3 bla.

<p style="text-align: center;">GÖTEBORG</p> <p>BIRGER ERIKSSON Juvelerare Engelbrektsгат. 39 B (hörnet av Arkivg.) Telefon 16 25 05</p> <p>Förlovningsringar o. Vigseleringar N y s i l v e r</p> <p>Nya arbeten samt reparationer utföras fort och till billigaste priser</p>	<p style="text-align: center;">HÄLSINGBORG</p> <p>Zoegas ZOÉGA & SON</p> <p>KAFFEROSTERI Drottningg. 30—36</p> <p>Tel. Namnamrop: Zoegas kaffe eller 204 70</p> <p>kaffetillsats</p>	<p style="text-align: center;">JÖNKÖPING</p> <p style="text-align: center;">Byggmästare ERIK JÖNSSON</p> <p>Utför Norgårdsplan 2 Tel. 24 00 NYBYGGNADER, REPARATIONER</p> <p>LUNDBERGS PLÅTSLAGERI E. LUNDBERG Smedjegatan 20 JÖNKÖPING</p> <p>Vid behov av alla slags plåtslageri- arbeten, även rostfria, ring 609</p>
<p style="text-align: center;">HUDIKSVALL</p>	<p style="text-align: center;">A.-B. CARL PERSSONS</p> <p style="text-align: center;">Bageri & Konditori</p> <p>Stenbocksgatan 132 - Hälsingborg</p>	<p style="text-align: center;">BETALD ANNONSPLATS</p>
<p>BESÖK L. HAGSTRÖMS Herr- & Damfrisering Tel. 438 - HUDIKSVALL - Storgatan 41 Utför allt vad till yrket hör Förstklassig permanentondulering</p>	<p style="text-align: center;">JÖNKÖPING</p> <p style="text-align: center;">ÖSTRA LADDNINGSSTATION N. G. STARK</p> <p>Ö. Storgat. 83 - Jönköping - Telef. 18 57 ALLT BILELEKTRISKT Batterier - Lampor - Reservdelar</p>	<p style="text-align: center;">KALMAR</p> <p>Montering av gengasaggregat Förstklassiga bilreparationer A.B. Sieivert & Fornander KALMAR - Telefoner 7, 215, 15 15</p>
<p>FRIDHEMS BRYGGERI rekommenderar sina tillverkningar av SVAGDRICKA - POMMAC - VICHY- VATTEN och övriga Läskedrycker.</p>	<p style="text-align: center;">HULTENHEIMS KONDITORI Klostergatan 27 JÖNKÖPING Tel. 953.</p> <p style="text-align: center;">REKOMMENDERAS</p>	<p style="text-align: center;">BETALD ANNONSPLATS</p>
<p style="text-align: center;">HÄLSINGBORG</p>	<p style="text-align: center;">ERICSSONS KONDITORI Smedjegatan 8 - Tel. 21 36 Torpgatan 5 - Tel. 24 44</p> <p>Rekommenderas för gott kaffe och gott bröd. - Beställningar av tårter och efterrätter mottagas</p>	<p style="text-align: center;">KARLSHAMN</p>
<p>J. E. PERSSONS — Tapetserareverkstad — S:a Storgatan 6 — Tel. 149 86 (In på KFUM:s gård). Omstopning samt Klädsel av Möbler och Madrasser.</p>	<p style="text-align: center;">BAGERIET IDUN Telefon 557 Jönköping</p> <p style="text-align: center;">REKOMMENDERAS — Leverantör till armén —</p>	<p style="text-align: center;">BETALD ANNONSPLATS</p>
<p>HERBERT DAHLS RÖRLEDNINGSFIRMA Södergatan 33. REKOMMENDERAS</p>	<p style="text-align: center;">KARLSKOGA</p> <p>CENTRALPENSIONATET Kungsvägen 28 Tel. 302 14 REKOMMENDERAS</p>	<p style="text-align: center;">BETALD ANNONSPLATS</p>

KARLSKOGA**Karlskoga
Mek. Verkstad**

H. PERSSON Tel. Verkst. 305 25

Järnkonstruktioner

Balkongräck - Trappräck

Elektrisk svetsning Infodra offert

BEGRAVNINGSKRANSAR

Buketter och Kistdekorationer stilfullt bundna. Storsortering av Kransband. Årstiden blommor. — Humana priser.

CARL SÖDERQVISTFörmedlar blommor inom- o. utomlands
Telefon 301 32**KARLSKRONA****FRIMURAREHOTELLET**

MED NYBYGGT ANNEX - Karlskrona Stadens nyaste och modernaste hotell. Fullständiga rättigheter. Trädgårdsservering under sommarmånaderna.

Telefon Namnanrop.

BETALD ANNONSPLOTS

KIRUNA**CAFÉ ROYAL**REKOMMENDERAS
Gott kaffe med bröd från eget bageri. Choklad och te samt smörgåsar. Beställningar mottagas tacksamt
Tel. 575**ALLTID FÄRSKA BAKVERK
CONDITORI BRÄNDA TOMTEN
(PAUL LÄVÉN)**

Tel. 109 Tel. 109

TÄRTOR - EFTERRÄTTER

KOLSVÄ**KOLSVÄ-LIMPAN**från
Roland Ryds Bageri
Rekommenderas
Småbröd - Wienerbröd - Tårtor
Bakelser - Goda Skorpor
Bageriet Tel. 41 Bostaden Tel. 12**GUTTSTABRYGGERI
KOLSVÄ**Rekommenderar sina välkända tillverkningar av **MÅLTIDSDRICKA** tappat å 5 o. 10 liters glasflaskor samt **LÅSKEDRYCKER** och **VICHYVATTEN**
Telefon Kolsva 21**EN HJÄLTE.**

Fadern: — Om du inte hälsar på den snälla tanten, får du en örfil.

Sonen: — Nå, smäll till, då?

*

Bilterroristen P:son från Stockholm råkar i en landsortskurva köra över en hund, bromsar in och säger till bonden Efraim som står bredvid:

— Är ni nöjd med hundra kronor för hunden

Efraim: — Javisst.

Han får hundralappen, bilen susar vidare och Efraim filosoferar:

— Jag unnar just vem som rådde om hunnkräke?

KRAMFORS

När Ni skall sätta bo

kan Ni med förtroende vända Eder till oss.

A.-B. MÖBLER O. HEMKULTUR
Tel. 283.

Obs.! Egna tillverkningar.

SE HIT!

Vill Ni ha Edra skor lagade fort och väl, lämna då in dem hos oss. Vi ha alla moderna maskiner för nutidens skodon.

Nils **Johanssons Maskinskomakeri**
Apoteksgränd. - Tel. 217.

GOTT BRÖD är

Bylunds Bröd

A. E. Bylunds Bageri. Tel. 372.

På alla högtidsdagar är en tårta från

LÜBECKS

välkommen. Tel. 231

BETALD ANNONSPLOTS

KRISTIANSTAD

BETALD ANNONSPLOTS

LINKÖPING**JOHN BOKLUND & C:O**
MÖBLERINGSAFFÄR
Ågatan 26 — LINKÖPING — Tel. 528
MATTOR — MÖBLER**LULEÅ****E. GRAHN & SON**
Auktoriserad Skeppsklarerare
LINJEAGENTUR SPEDITÖRE
Tel. 24 21, 24 27, 24 25 Luleå
Skeppsfournering, Brandförsäkringar,
Trävaror m. m.**ADRESSEN**när det gäller inköp av bröd är **HERMELINGGATAN 25 HELLS BAGERI****MALMBERGET****BESÖK ÖHLÉNS!**

Stor sortering i grövre och finare skodon.

E. A. Öhléns Skoaffär A.-B.
Malmberget tel. 45, Gällivare tel. 71**NORRKÖPING****FIRMA MARTIN JANSSON**Godsgatan 11. Telefon 244 98
— **NORRKÖPING** —
Säljer: Byggnadsmaterial.
Utför: Asfalt- o. Isolationsarbeten,
Massagolv m. m.**NYBRO**till hushållens tjänst
charkuteri
speceri
manufakturavdelningar**KOOPERATIVA**

Örsjö NYBRO Flerhopp

**NYBRO KOSTYMPRESS &
KEMISKA TVÄTTANSTALT**

Telefon 439

REKOMMENDERAS

NYBRO

**Madesjö och Örsjö
kommuners sparbank**

Öppen alla helgfria dagar 10—2

NÄSSJÖ

VELOCIPEDER, delar och tillbehör till lägsta priser. - Katalog och prislista erhålles vid begäran.

WALTER ÄHLIN, Nässjö
Tel.: Affären 728, Bostaden 472

NÄSSJÖ TRICOTFABRIK
rekommenderar sin tillverkning av
alla slags trikåvaror.

i såväl Lahmans som billigare kvalitéer.

SKÖVDE

**Skaraborgs
Enskilda Bank**

AKTIEBOLAG
Grundad 1865 Allmän bankrörelse
HUVUDKONTOR: SKÖVDE

Kontor: Stockholm, Falköping, Falköping-Ranten, Floby, Gråstorp, Gullspång, Götene, Hjo, Hova, Järpås, Karlsborg, Kvänum, Lidköping, Lyrestad, Mariestad, Moholm, Nossebro, Saleby, Skara, Stenstorp, Tibro, Tidaholm, Tidan, Tråvad, Töreboda, Vara, Vartofta, Vedum, Väring, Älgarås.

SOLLEFTEÅ

191 är teleionnumret

till
LILLA CAFÉET
(mitt emot Stadshotellet)

A.-B. SOLLEFTEÅ SYRGASVERK
— Tel. 358 —

Dissousgas o. syrgas. Svetsnings-, skärnings- och blylödningsapparater för dissous- och syrgas.

MODEAFFÄREN CHRISTINE
Mode- & Tapisseriaffär

Tel. 337.

REKOMMENDERAS

**FLIESBERGS CYKEL- &
SPORTAFFÄR**

Telefon 65

ALLT FÖR SPORT

Skidor i björk, hickory och splittkeim.
Matsbostavar i äkta tonkin.
Skidskor, skinnkläder och handskar.

— Hjälpl! Katten kan tala!
— Lugna dig, han har bara svalt papegojan. *

Klen förstärkare.

Häromdagen kom en ung man in i en bank och framlade med darrande hand och undergiven uppsyn sitt papper. Kamreraren synade det. Så skakade han på huvudet och sade:

— Här behövs det ett namn — ett känt namn!

— Jaså, bara det, sade den förhoppningsfulle acceptanten och gick bort till ett bord och skrev. Han kom tillbaka och lade fram papperet. Som förstärkare stod Benito Mussolini.

— Vad menar ni med det här? sade kamrern.

— Jo, kamrern sa ju att det skulle vara ett känt namn!

— Känt och känt! Det kan vara för känt också, muttrade kamreraren, och det namnet är ingenting att komma stickande med i den här banken. Han har ju inte ens fast bostad.

STOCKHOLM

BETALD ANNONSPLATS

STORVIK

MOLINS KONDITORI

Storvik

REKOMMENDERAS

SUNDSVALL

POOLSTEN och POOLBLOCK

— det populära byggnadsmaterialet
Försilligast byggnationen i uppsättning och underhåll, hållbarhet och isolering. Godkänd av alla byggnadsnämnder.

Införda kostnadsberäkning

A.-B. MJÖSUNDS POOLSTENSFABRIK

Postadress: NJURUNDA Tel. 63 o. 97

Klintens Handelsträdgård

SUNDSVALL

Telefon 3803

Telefon 3803

Säg det med blommor!

NORRLANDS TRAVSÄLLSKAP

avhåller å Bergsakers Travbana, Sundsvall, travtävlingar c:a 30 söndagar under Mars-Oktober 1944. **Totalisator, Restauranter, Högtalarmusik, Telefoner**
Kontoret 4270 — Banmästaren 5330.

LILLA BAGERIET

Centralgatan 17 — Tel. 3394.

Specialité:

KAFFEBRÖD - SMÅBRÖD
WIENERBRÖD - BAKELSER

ORIENT Konditori

Storgatan 5 — SUNDSVALL

Stadens förnämsta!

Beställningar mottagas

BETALD ANNONSPLATS

PORTRÄTTET eller SERIEN

från

ATELJÉ ENGSTRÖM

(f. d. Palers)

Storgat. 6—8. Tel. 1115. Sundsvall.

SÖDERHAMN

Efterfråga alltid

Rydéns BÄSTA BRÖD

Brödet med den verkliga rågsmaken

STURE MATTSSONS

— Diversehandel —

Tel. Söderhamn 7027. **KINSTABY REKOMMENDERAS**
Vår strävan är att på bästa och billigaste sätt betjäna allmänheten.

TRANÅS

Bästa hjälpen vid dödsfall

och till lägsta priser lämnas av

Boqvists Begravningsbyrå
Storg. 63. Tel. 20 50
TRANÅS

Trävaru A.-B. Gottfrid Carlsson TRANÅS Tel. 22 61

Försäljer: Såväl hyvlade som sågade Trävaror. Plywood samt ensamförsäljning av "Masonite" och "Fibrex" Masonite-Lack plattan; Titus Lamellträ samt Masonit- & Ekparkettgolv.
Uppköper: Skog å rot, samt timmer av såväl Fur, Al som Björk till högsta möjliga priser.

S. M. ANDERSSONS MEK. VERKSTAD

Säbyvägen 2. — Tel. 24 01

Utför mek. arbeten och reparationer. Rep. av tramp- och motorcyklar. Väl-sorterat lager av cyklar och delar ständigt i lager.

UPPSALA

EDER UNIFORM KOSTYM eller KAPPA

blir som ny om den kemiskt tvättas hos

AROS Färgeri & Kem. Tvätt.
St. Persgat. 9. — Tel. 39 22

C. H. SWAHN

Kungsgat. 43. Tel. 44 54

Entreprenör för värme-, gas-, vatten- och avloppsledningar.

— REPARATIONER UTFÖRAS —

NYLUND & SON PIANOFABRIK

Tel. 39 19 VRETGRÄND 22. Tel. 39 19
Pianon — Flyglar — Kammarpianon

CHR. RABÉNS EFTR. (A. WIDMAN)

Kungsängsgat. 7 - UPPSALA - Tel. 379
Affären etabl. 1849. Största sortering av Sjukvårds- och Optiska artiklar. Slipningar och reparationer utföras.

ALLT I MUSIK OCH RADIO

SIEVERTH

— Vaksalagatan 15 —

SVEA LINDSTRÖMS

HEMBAGERI

— JÄRNBROGATAN 36 —
Telefon 38 58

Rekommenderas

BETALD ANNONSPLATS

— Vid minsta buller på natten far hus-tru min upp och tror att det är tjuvar.

— Ja, men så säg henne då, att tjuvar inte brukar bullra.

— Det har jag. Men nu far hon upp, när hon inget hör.

*

Gubbarna på ålderdomshemmet i Sillemåla ha kommit i dispyt om, vad ordet propaganda innebär, slutligen säger Petter från Tippen:

— Propaganda är en lära, vari världen är så bra, att inte själva Håkan behöver bo på fattighuset.

Anders från Sprötet tankfullt:

— Kanhända den da'n kommer, då de gnidiga kommunalpamparna i Sillamåla får se sig om efter fattigstugugubbar.

VÄXJÖ

BETALD ANNONSPLATS

ÖREBRO

Örebro Lump- & Skrotaffär

Magasin och Kontor, Triangeln, Örebro
Tel. 130 43

Köper och säljer i parti och minut:
Järn- och Metallskrot samt Lump
av alla slag.

Hushållsskolan MARGARETA

ÖREBRO

Klostergatan 11 Tel. 118 70, 117 50

1:a kl. Matsalar

Festväning och Matvaruaffär
Elever mottagas

Stil, kvalité och god passform

utmärker K A P P A N köper hos oss. Därtill är priset det lägsta möjliga.

SANDBERGS A.-B. - Olaigatan 13
Tel. 184 74 - Järntorget - ÖREBRO

KAPPOR OCH KLÄNNINGAR till fabrikspriser

NORRKÖPINGS KAPPFABRIK

Drottningg. 25, 1 tr. Tel. 150 47

ÖREBRO

Örebro Karosserifabrik

W. ENGLESSON & C:o

ÖREBRO

ÖRNSKÖLD SVIK M. OMNEJD

J. OLSSONS SKOFABRIK JÄRVED Tel. 400 22

Försäljer i parti: Skodon, Handskar och Sockor av egna tillverkningar.

Ring 20 54

vid behov av transporter

SVEN NILSSONS ÅKERI
Nygatan 9. Alla transporter ut-föras snabbt och säkert.

ÖSTERSUND

RITZ KONDITORI

Rådhusgatan 37 Telefon 23 88

ÖSTERSUND

På upptäcktsfärd

efter goda varor till lämpliga priser i t. ex.

UNDERKLÄDER

STRUMPOR

SKJORTOR

SLIPSAR o. d.

gå till

konsums manufakturaffär

Prästgatan 45, Östersund. Telefon 88.

Östersunds Konsumtionsförening

PARFYMER o. EAU de COLOGNE

Tekn. artiklar i parti och minut.

A.-B. ÖSTERSUNDS FÄRGHANDEL

Storgatan 19 Telefon 423

EKIPERINGSFRÅGAN

för HERRAR löses bäst, billigast, fördelaktigast hos

**WICKBERGS Herrekipering
Herrkonfektion**

Prästgatan 32 ÖSTERSUND

IVARSSONS Auto-El. Verkstad

Prästgatan 44 Telefon 12 34

Specialaffär för allt elektriskt och för motorfordon

LADDNINGSTATION

FACKFÖRENINGSRÖRELSEN lyfter arbetsfolket

- **LO** är organisationen där 1.027.000 arbetande män och kvinnor samarbets inom 8.173 fackföreningar sammanslutna i 46 fackförbund.
- **LO:s** skriftserie omfattar 62 arbeten: bl. a. Sölvén: ARBETSMARKNADENS KRISLAGSTIFTNING - Åman: PARAGRAF 23 - Lind: SOLIDARISK LÖNEPOLITIK Casparsson: NYA LINJEN.
- **LO:s** veckotidskrift **FACKFÖRENINGSRÖRELSEN** är det centrala organet för den samlade svenska fackföreningsrörelsen. Prenumeration genom posten. Pris 6,15 pr år.

skänker social jämställdhet, självkänsla, trygghet, fostran till ansvar och insikt i samhällsbyggandet.

Det nya
isoleringsmaterialet
KRAMFORSPLATTAN

tillverkas av

KRAMFORS AKTIEBOLAG
Kramfors

●
*(Anslutet till Svenska Cellulosa
Aktiebolaget)*

HEMMETS JOURNAL

*populär, intressant
omväxlande*